

Sociaal-Economische
Raad Curaçao

SER - Jaarverslag 2019 Curaçao

Deskundig Onafhankelijk Verbindend

SER - Jaarverslag 2019

 Vergaderingen en advisering >

Inhoudsopgave

Voorwoord	3
OVER DE SER.....	6
Missie van de SER.....	7
Doelstellingen bij de advisering door de SER	8
Platform, dialoog en consensus.....	9
Vergaderingen en advisering.....	10
Frequentie SER-vergaderingen.....	10
Gemiddelde adviestertermijn.....	10
Overzicht adviezen in 2019	12
Spoedadviezen	13
Kwaliteit concept wet- en regelgeving	14
Creatie van ongeoorloofde delegatiemogelijkheden.....	16
Inhoudelijke toelichting SER adviezen 2019	19
Migration	29
Internationale activiteiten: AICESIS:	31
Financiën	36
Samenstelling SER – per 31 december 2019	38
OVER HET CGOA	39
Het centraal Georganiseerd Overleg in Ambtenaren Zaken	40
De Centrale Commissie van Vakbonden	40
Werkwijze van het CGOA.....	41
Er is een Advies- en arbitragecommissie.....	41
Symposium en workshop	43
Samenstelling CGOA – Per eind 2019.....	44
Bijlage 1.....	46
Adviesverzoeken en advisering 2017- 2018	46
Bijlage 2.....	48
Personeelsbezetting bureau secretariaatvoering SER/ROA/GOA - per 31 december 2019	48

Voorwoord

Door te bouwen aan relatienetwerken en het aangaan van nieuwe partnerschappen, zowel lokaal, regionaal als internationaal, heeft de SER in 2019 een grote sprong voorwaarts gemaakt in het verder invulling geven aan één van haar kernwaarden: 'verbindend werken'. In nauwe samenwerking met bekende en ook nieuwe stakeholders werden diverse trajecten uitgezet met als doel verder bij te dragen aan de beleidsdiscussies en de beleidsvorming over verduurzaming van de Curaçaose economie en samenleving. Leidend daarbij was het groeiende besef, dat slechts door samenwerking met anderen veel meer kan worden bereikt in het belang van een stabiele groei en ontwikkeling.

Met voldoening wordt dan ook teruggeblikt op een veelbewogen jaar waarin, in het kader van het reguliere advieswerk, nogal wat activiteiten werden ontplooid gecentreerd rond thema's als toekomst van werk en (arbeids)migratie en sociaal-economische ontwikkeling. Door het organiseren van symposia, workshops en thematische bijeenkomsten, waarbij alle drie de in de SER vertegenwoordigde groeperingen (werknemers, werkgevers en onafhankelijken) actief deelnamen, heeft de SER zich in 2019 geprofileerd als een zeer betrokken, dynamische en verbindende partner met veel kennis en ervaring op het gebied van algemene sociaal-economische onderwerpen. De publieke belangstelling voor deze SER-activiteiten is dan ook groot geweest, mede gelet op de positieve en enthousiaste feedback. Ook de media heeft hier veel aandacht aan besteed.

Niemand kon op dat moment nog voorzien dat vóór het einde van 2019 een wereldwijde crisis zou uitbreken met een - tot nu toe - onvoorspelbare impact. Evenals de rest van de wereld staat Curaçao voor uitdagingen van ongekende omvang en aard. Was de situatie vóór de uitbraak van de COVID-19 pandemie al bijzonder kwetsbaar, de impact daarvan heeft niet alleen geleid tot een verdere verslechtering van de financieel-economische situatie waarin Curaçao al jaren verkeert, maar heeft bovenal de reeds omvangrijke sociaal-economische crisis in buitengewoon ernstige mate verergerd.

De ernst van de sociaal-economische impact van de COVID-19 crisis uit zich onder meer in het volgende: veel bedrijfstakken zijn flink getroffen, met name in de handel, toerisme, horeca, cultuur en recreatie, vervoer en zakelijke dienstverlening, met als gevolg een recorddaling van het aantal banen (zowel van werknemers als zelfstandigen), reële koopkrachtdaling, diepe armoede en honger, meer dan 10.000 huishoudens die voedselhulp ontvangen, en een stijging in het aantal aanvragen voor bijstandsuitkering en loonsubsidies.

De impact van de COVID-19 crisis betekent voor de overheidsfinanciën een acute en forse daling van de belasting- en premieontvangsten, hetgeen de al vóór de COVID-19 crisis bestaande precare

overheidsfinanciën dusdanig heeft verslechterd dat de regering zonder liquiditeitssteun niet in staat is aan haar verplichtingen naar derden te voldoen en een minimaal voorzieningenniveau aan haar burgers te garanderen.

De eisen die Nederland stelt in ruil voor liquiditeitssteun in het kader van de sociaal-economische gevolgen van COVID-19 lijken vooralsnog het politieke en maatschappelijke debat te overheersen. De discussie lijkt zich met name te concentreren op staatsrechtelijke en constitutionele aspecten en op de redelijkheid en billijkheid van de Nederlandse eis de crisissteun (in de vorm van leningen) slechts voort te zetten indien daadwerkelijk, in aanvulling op hetgeen reeds in het Groeiakkoord is overeengekomen, vorderingen worden gemaakt met het feitelijk doorvoeren van de economische, financiële, sociale en institutionele hervormingen zoals vastgelegd in de landspakketten. Daarbij zal een bij consensusrijkswet op te richten ontwikkelings- en hervormingsentiteit voor de Caribische landen van het Koninkrijk de in de landspakketten afgesproken hervormingen ondersteunen.

Over de exacte invulling en vormgeving van de als gevolg van de COVID-19 crisis tot dusverre gemaakte afspraken in koninkrijksverband bestaat nog enige onduidelijkheid en onzekerheid. Relevant is evenwel dat het eindresultaat van het debat het belang van alle inwoners van Curaçao dient, met name van de meest kwetsbare groepen die zwaar lijden onder de crisis. Collectief begrip, solidariteit en empathie zijn daarbij de kernbegrippen.

Echter, de verantwoordelijkheid voor de aansturing in deze zware crisistijd rust niet alleen op de schouders van de overheid. Werknemers, werkgevers en maatschappelijk middenveld, die in de SER vertegenwoordigd zijn, hebben daarbij evenzeer een voorname rol te vervullen. Van belang hierbij is dat gezamenlijk verder voortgebouwd wordt op de fundamenteën zoals neergelegd in vastgestelde kaderdocumenten zoals onder meer de Groeistrategie en het Groeiakkoord alsmede op de prioritaire onderwerpen die geïdentificeerd zijn in het Overbruggings- en hervormingsprogramma van het kabinet en het voorgestelde landspakket. Daarbij is de notie dat een evenwichtige economische groei en een redelijke inkomensverdeling gerealiseerd kunnen worden door krachtenbundeling en een effectieve samenwerking gebaseerd op onderbouwde keuzes en goede afspraken. Dat versterkt de basis voor welvaart en welzijn van toekomstige generaties.

Het vorenstaande vergt in deze onzekere en ongekend uitdagende tijden evenwel een radicale mentaliteitsverandering. In plaats van nodeloze energie te blijven verspillen aan de stilstand, vertraging en ook de paniek die COVID-19 heeft veroorzaakt, is het vanuit het oogpunt van het realiseren van een evenwichtige en harmonieuze sociaal-economische ontwikkeling effectiever de handen ineen te slaan en gezamenlijk in te zetten op vernieuwing en vooruitgang. Serieuze kansen en mogelijkheden die zich aandienen moeten met beide handen worden aangegrepen om de weerbaarheid van Curaçao te verhogen en de kwetsbaarheden te verminderen.

Trajecten die de SER in 2019 heeft ingezet op de reeds genoemde thema's zoals toekomst van werk en migratie en sociaal-economische ontwikkeling, zullen de komende periode onverminderd worden voortgezet. Daarbij zal door middel van adviezen en briefadviezen, die de SER uit eigen beweging zal uitbrengen, bepaalde specifieke, aan die thema's gerelateerde, (deel)aspecten nader worden uitgediept als input voor verdere beleidsdiscussies.

Strategische partnerschappen die lokaal, regionaal en internationaal zijn aangegaan zullen nader worden uitgediept en bestendigd vanwege de bewezen toegevoegde waarde voor de wijze waarop de SER invulling geeft aan zijn wettelijke taak. Deze partnerschappen leiden tot nieuwe perspectieven die betrokken worden in de SER-advisering.

De verwachting is dat de SER de komende periode steeds vaker adviesverzoeken zal krijgen van de regering over conceptwet- en regelgeving die rechtstreeks voortvloeien uit geconcretiseerde afspraken in koninkrijksverband ten aanzien van de Coronasteun en daaraan gerelateerde aspecten die hoofdzakelijk betrekking hebben op de voorgestane structurele hervormingen.

Verwacht wordt verder dat ook de Staten met grotere regelmaat zullen aangeven het gevoel van de SER te willen vernemen ten aanzien van initiatiefwetsvoorstellen van de diverse Statenfracties over specifieke thema's met een sociaal-economische dimensie vanwege het politieke belang van daadkrachtig optreden in crisistijd.

Zoals gebruikelijk zal de SER op voortvarende en deskundige wijze blijven inspelen op adviesverzoeken van de Landswetgever; kwalitatief hoogwaardige advisering blijft daarbij centraal staan.

GOA

Met het sluiten van het 'Akuerdo di Bramendi' heeft het ambtelijke arbeidsvoorwaardenoverleg op basis van de Landsverordening Georganiseerd Overleg in Ambtenarenzaken (CGOA) een nieuwe impuls gekregen. Daarbij zijn tussen regering en overheidsbonden gezamenlijke prioriteiten vastgesteld die gedeeltelijk hun grondslag vinden in vastgesteld beleid dat gericht is op vermindering van de kwetsbaarheid van het ambtelijk apparaat, efficiencyverhoging en verbetering van de kwaliteit van de ambtelijke dienstverlening.

Een belangrijk en vernieuwend element dat voortvloeit uit dat akkoord is de nieuwe procedurele werkwijze die afgesproken is om het overleg in CGOA-verband vlotter en effectiever te laten verlopen met het oog op het bereiken van overeenstemming over aangelegenheden die van algemeen belang zijn voor de rechtspositie van ambtenaren.

Het 'Akuerdo di Bramendi' blijft tijdens de komende periode, in aanvulling op de CGOA-landsverordening, kaderstellend en richtinggevend voor het ambtenarenoverleg. Echter, onderkend moet worden dat het proces niet eenvoudig is in het licht van de keuzes die gemaakt moeten worden, waarvan sommige pijnlijk zullen zijn, om te komen tot een hoogwaardig en betaalbaar ambtelijk apparaat

Ondanks de vele uitdagingen zal de komende tijd onverminderd worden ingezet op het verhogen van de effectiviteit van het overleg in CGOA-verband. Daarbij wordt uitgegaan van de volwassenheid van en de wil bij partijen om in goed onderling overleg, op basis van wederzijds respect en solidariteit, tot concrete afspraken te komen.

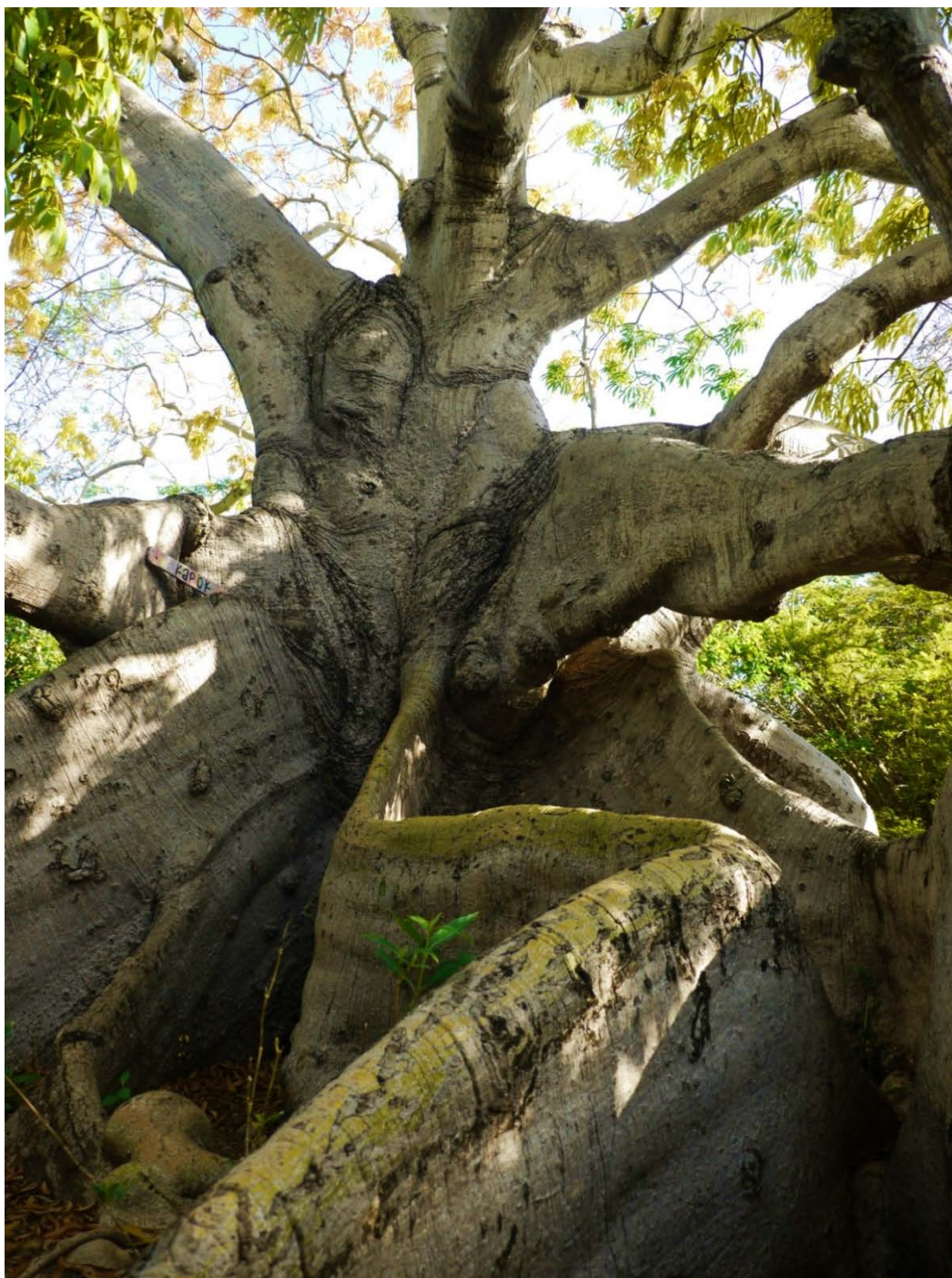
Uit het bovenstaande volgt dat de uitdagingen bijzonder groot zijn. Echter, ook de kansen zijn dat. De kunst is doeltreffend om te gaan met beide. Dat vraagt om moed, wijsheid, vastberadenheid, volwassenheid, creativiteit en bovenal om intensieve samenwerking. Alleen door intensief samen te werken en gebruik te maken van elkaars kracht, expertise en netwerk kunnen gezamenlijke doelen worden bereikt in het belang van een duurzame ontwikkeling van Curaçao.

DE DIRECTEUR/
ALGEMEEN SECRETARIS,

DRS. R. J. HENRIQUEZ

OVER DE SER

Missie van de SER

De Sociaal-Economische Raad (SER) is een vast college van advies met als taak de regering en de Staten te adviseren over het te voeren sociaal-economisch beleid, aangelegenheden van sociaal-economische aard en over wettelijke regelingen van sociaal-economische aard.

Richtinggevend bij de advisering door de SER is het hanteren van een breed welvaartsbegrip waarbij het niet alleen gaat om materiële vooruitgang, maar ook om aspecten van sociaal welzijn en een goede kwaliteit van de leefomgeving, kortom een duurzame ontwikkeling van de samenleving.

De SER streeft daarbij naar kwaliteit en draagvlak: hoge deskundigheid in combinatie met breed gedragen overeenstemming en steun in de samenleving. Dat kan door in tripartiete vorm – werkgevers- en werknemersvertegenwoordigers en onafhankelijke leden – te discussiëren over beleid en beleidsvoornemens van de regering en daarover gevraagd en ongevraagd te adviseren.

Diverse maatschappelijke organisaties krijgen ook een luisterend oor bij de SER. Afhankelijk van het onderwerp ter advisering, worden deze organisaties op uitnodiging van de SER gevraagd hun deskundigheid in te brengen.

Doelstellingen bij de advisering door de SER

De SER hanteert bij de advisering een aantal doelstellingen:

- een evenwichtig economische groei door middel van duurzame ontwikkeling;
- een verhoging van de werkgelegenheid dan wel een evenwichtige arbeidsontwikkeling en een zo groot mogelijke arbeidsparticipatie;
- een evenwichtige betalingsbalans;
- een evenwichtige / redelijke inkomensverdeling.

De laatste jaren heeft de SER naast eerdergenoemde doelstellingen, bij de advisering ook rekening gehouden met doelstellingen zoals gezonde overheidsfinanciën, een houdbaar stelsel van sociale en ouderdomsvoorziening en betaalbare en toegankelijke zorg.

Platform, dialoog en consensus

Één van de belangrijkste resultaten van de functies van de SER is het creëren van maatschappelijk draagvlak voor sociaal-economisch beleid, verwoord in de adviezen van de SER aan het kabinet en aan het parlement. In tripartiete vorm – werkgevers- en werknemersvertegenwoordigers en onafhankelijke leden – wordt gediscussieerd over beleid en beleidsvoornemens van de regering en wordt daarover gevraagd en ongevraagd geadviseerd.

Adviezen van de SER kunnen aldus bijdragen aan maatschappelijke consensus over diverse lokale onderwerpen op sociaal-economisch terrein waarbij het brede welvaartsbegrip richtinggevend is. Voor het creëren van draagvlak voor het te voeren beleid zijn solidariteit en de wil tot samenwerking van groot belang.

Naast advisering rekent de SER het ook tot zijn taak om een platform te zijn waar relevante sociaal-economische vragen worden besproken, soms als onderdeel van een adviestraject, soms juist ter verkenning en agendering van een onderwerp.

De SER biedt sociale partners een platform, een forum, om overleg te voeren over zaken die werknemers en werkgevers aangaan. Met dit overleg kan een klimaat worden geschapen waarbij door sociale partners op basis van een gedeelde zienswijze wordt ingezet op duurzame sociale en economische ontwikkeling.

Kort samengevat streeft de SER naar een kwalitatieve bijdrage en draagvlak voor wat betreft overeenstemming (consensus) over sociaal-economische aangelegenheden waarbij welzijn en duurzaamheid belangrijke uitgangspunten zijn.

Vergaderingen en advisering

Frequentie SER-vergaderingen

De frequentie van de SER-vergaderingen lag in 2019 met 16 voorbereidende en 8 plenaire vergaderingen lager dan die in 2018, maar hoger dan die in de jaren 2017 en 2016.¹ De regering diende in 2019 acht adviesverzoeken in en de Staten één. De aard en de complexiteit van de diverse adviesverzoeken waren dusdanig dat de Raad het van belang achtte om materiedeskundigen uit te nodigen in zijn voorbereidende vergaderingen voor het geven van een nadere mondelinge toelichting. Een aantal van deze meer complexe onderwerpen – met name op fiscaal gebied - vereiste bovendien meerdere inhoudelijke beraadslagingen om te komen tot evenwichtige, goed onderbouwde en verantwoorde adviezen. Daarnaast hebben diverse SER-vergaderingen plaatsgevonden waarin specifiek de organisatie, de inhoud en de follow-up van het in 2019 door SER Curaçao, SER Aruba en SER Sint Maarten georganiseerde symposium *'Migration and Socioeconomic Development, Policy Challenges and Options'* en de door SER Curaçao georganiseerde mini-conferentie *Future of Work* zijn besproken, als mede de activiteiten binnen internationaal verband.

Gemiddelde adviestertermijn

De SER is niet wettelijk gebonden aan een bepaalde adviestertermijn. De SER hecht belang aan het uitbrengen van evenwichtige, goed onderbouwde en verantwoorde adviezen. Voor het uitbrengen van een advies is veelal grondig vooronderzoek nodig, hetgeen door de adviseurs bij het Bureau Secretariaatvoering SER/ROA/GOA gebeurt ter ondersteuning van de Raad. Het grondige vooronderzoek bestaat veelal uit literatuuronderzoek, het consulteren van deskundigen, zowel lokaal als internationaal, en data-analyses. Diverse malen heeft de Raad materiedeskundigen gevraagd een mondelinge toelichting te geven tijdens een voorbereidende raadsvergadering over onderwerpen van sociaal-economische aard die voor advisering aan de SER waren voorgelegd, dan wel heeft de SER bij de indieners van adviesverzoeken om additionele informatie gevraagd. Ook heeft de SER bij de totstandkoming van de adviezen waar nodig een beroep kunnen doen op externe materiedeskundigen. In het verslagjaar waren dit in het bijzonder het Instituut voor Caribisch Belastingrecht (ICB) met betrekking tot fiscale ontwerpen en een aantal hoogleraren werkzaam aan Nederlandse universiteiten met expertise op het gebied van pensioenen, arbeidsovereenkomsten en migratie. Afhankelijk van de aard en inhoud van het adviesverzoek neemt de advisering dan ook meer of minder tijd in beslag.

Voorgaande geldt in het bijzonder voor de advisering betreffende de ontwerp-landsverordening tot vaststelling en invoering van titel 10 van Boek 7 van het Burgerlijk Wetboek (hierna: BW) (Landsverordening arbeidsovereenkomst)². De wijziging van titel 10 van Boek 7 van het BW betreft een complexe en specialistische materie die niet uitsluitend betrekking heeft op technische wijzigingen. Voor de behandeling is een SER-Commissie Arbeidsovereenkomst ingesteld, bestaande uit een lid ter vertegenwoordiging van werkgevers, een lid ter vertegenwoordiging van werknemers, en een onafhankelijk lid. Binnen dit kader heeft de SER eveneens externe materiedeskundigen geconsulteerd. Dit heeft erin geresulteerd dat de advisering hieromtrent niet in het verslagjaar kon worden afgerond.

Het adviesverzoek van de Staten inzake de initiatiefontwerplandsverordening houdende wijziging van het Burgerlijk Wetboek, boek 7A, het verbod op intimidatie, dan wel seksuele intimidatie, op de werkvloer³ is door de SER aangehouden in afwachting van een herziene versie die door de indieners formeel opnieuw voor advies zou worden ingediend bij de SER.

In 2019 varieerde de adviseringstermijn van de uitgebrachte adviezen van 6 werkdagen tot 4,5 weken. De gemiddelde adviseringstermijn van de uitgebrachte adviezen bedroeg iets minder dan 3 weken en lag daarmee aanmerkelijk lager dan de voorgaande twee jaren met een gemiddelde adviseringstermijn van 2,2-3 maanden. In het geval van spoedadviesaanvragen bedroeg de adviseringstermijn in 2019 gemiddeld iets meer dan 2,5 weken. In dit gemiddelde is gerekend met een adviseringstermijn betreffende de ontwerplandsverordening belastingherziening 2019⁴ van 4,5 weken met als uitgangspunt de datum van de formele indiening. De SER heeft echter na deze datum tot twee keer toe een herziene versie van het ontwerp via informele weg ontvangen. Tussen de ontvangst van de laatste herziene versie en het uitbrengen van het advies lagen 5 werkdagen.

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de in 2019 uitgebrachte adviezen.

Overzicht adviezen in 2019

Datum ontvangst adviesverzoek	Onderwerp	Aanvrager	Behandeld in vergaderingen SER	Vastgesteld/ Uitgebracht
12 februari 2019	Ontwerplandsbesluit, houdende algemene maatregelen, strekkende tot aanwijzing van de dinsdagmiddag na Carnaval als feestdag Zaaknummer 2018/047863 Ref.nr. 016/2019-SER	Minister van SOAW	22 februari 2019	22 februari 2019/ 25 februari 2019 021//2019-SER
13 juni 2019	Ontwerplandsverordening belastingmaatregelen en introductie algemene bestedingsbelasting Zaaknummer 2019/021090 Ref.nr. 060/2019-SER Ontwerplandsbesluit, houdende algemene maatregelen, wijziging accijnzen Zaaknummer 2019/20215 en 2019/023067 Ref.nr. 061/2019-SER	Minister van Financiën	21 juni 2019 28 juni 2019	28 juni 2019/ 1 juli 2019 070/2019-SER
26 september 2019 14 oktober 2019 29 oktober 2019	Ontwerplandsverordening belastingherziening 2019 Zaaknummer 2019/029774 Ref.nr. 102/2019-SER	Minister van Algemene Zaken	25 oktober 2019 1 november 2019	1 november 2019/ 6 november 2019 123/2019-SER
4 oktober 2019	Ontwerplandsbesluit, houdende algemene maatregelen, in- en uit-en doorvoerverbod Venezolaans goud Zaaknummer 2019/034555 Ref.nr. 108/2019-SER	Minister van Algemene Zaken	25 oktober 2019 1 november 2019	1 november 2019/ 6 november 2019 121/2019-SER
11 oktober 2019	Ontwerplandsverordening algemene bestedingsbelasting Zaaknummer 2019/034736 Ref.nr. 113/2019-SER	Minister van Financiën	8 november 2019 13 november 2019	13 november 2019/ 14 november 2019 126/2019-SER
5 december 2019	Ontwerp-ministeriële regeling, met algemene werking, houdende toepassing van artikel 13, eerste lid, van de Landsverordening minimumlonen Zaaknummer 2019/046661+2019/046661+2019/046633 Ref.nr. 134/2019-SER	Minister van SOAW	13 december 2019	13 december 2019 13 december 2019 138/2019-SER

Spoedadviezen

Zeven van de acht adviesverzoeken die de SER in 2019 van de regering ontving betroffen formele spoedadviesverzoeken. Hoewel het adviesverzoek betreffende de ontwerplandsverordening algemene bestedingsbelasting⁵ formeel geen spoedadviesverzoek behelsde, was dit het de facto wel, gelet op de zeer korte resterende periode voor het doorlopen van het gehele wetgevingstraject tot aan de beoogde invoeringsdatum. Zelfs een vrijwel ieder jaar terugkerend adviesverzoek ter zake het indexeren van het minimumloon⁶ werd drie weken voor de beoogde invoeringsdatum als een spoedadviesverzoek bij de SER ingediend. De helft van de spoedadviesverzoeken had betrekking op inkomstenverhogende belastingmaatregelen.

In de desbetreffende spoedadviezen merkt de SER allereerst op dat het zaak is om bij de juridische en wetstechnische procedure de doorlooptijd te bewaken zodat een spoedadviesaanvraag van de regering aan de SER in beginsel overbodig is. In alle spoedadviesverzoeken merkt de SER eveneens op dat de fundamentele beginselen van deugdelijkheid en zorgvuldigheid van het wetgevingsproces in het gedrang (dreigen te) komen indien in het proces van voorbereiding/ontwerp, advisering, goedkeuring, bekrachtiging, bekendmaking en inwerkingtreding de noodzakelijke doorlooptijden niet, althans niet voldoende, in acht worden genomen.

In het verlengde van het voorgaande constateert de SER een correlatie tussen spoedadviesverzoeken en de (te) geringe kwaliteit van de aan hem voor advies voorgelegde concept wet- en regelgeving, met uitzondering van het concept inzake een in-, uit- en doorvoerverbod van goud afkomstig uit Venezuela. Deze correlatie is eveneens te zien aangaande onvoldoende afstemming van de voorgestelde maatregelen met de diverse stakeholders die benodigd is voor een zorgvuldige en gebalanceerde afweging van de diverse sociaal-economische belangen en voor het creëren van het noodzakelijke draagvlak voor de implementatie van de voorgestelde maatregelen.

Kwaliteit concept wet- en regelgeving

De SER heeft in 2019 net als in voorgaande jaren herhaaldelijk moeten constateren dat de kwaliteit van de aan hem voor advies voorgelegde concept wet- en regelgeving op meerdere aspecten niet aan de daaraan gestelde eisen voldoet. Dit betreft zowel wetstechnische, inhoudelijke/beleidsmatige als ook procedurele tekortkomingen.

In diverse gevallen ontbreekt in de toelichting op het concept voor de wet- en regelgeving een analyse van de financiële gevolgen voor de overheidsfinanciën, waarmee het ontwerp niet voldoet aan artikel 11 van de Landsverordening comptabiliteitsvoorschriften Curaçao⁷. Dit artikel bepaalt dat in de toelichting op het ontwerp van een landsverordening, een landsbesluit, houdende algemene maatregelen, of ministeriële beschikkingen, met algemene werking, waarin nieuwe beleidsvoornemens of toezeggingen met betrekking tot het te voeren beleid worden uitgewerkt, een afzonderlijk onderdeel wordt opgenomen waarin de financiële gevolgen voor en de dekking door het Land worden vermeld.

Ook constateert de SER in meerdere adviezen dat het desbetreffende ontwerp niet alleen niet voldoet aan bovengenoemde wettelijke vereisten, maar dat ook de 'Aanwijzingen voor de regelgeving'⁸ niet, althans niet voldoende, in acht zijn genomen. De SER is van mening dat een desbetreffend ontwerp in dit opzicht, bezien vanuit de wetgevingstechniek en de wetgevingskwaliteit, tekortschiet aangezien het niet voldoet aan artikel 4, eerste lid, van de 'Aanwijzingen voor de regelgeving'.

Veelvuldig constateert de SER in zijn adviezen dat op grond van het voorgaande fundamentele beginselen van deugdelijkheid en zorgvuldigheid van het wetgevingsproces in het gedrang komen.

In alle adviezen constateert de SER dat de beleidsmatige inkadering van de wetsvoorstellen ontbreekt dan wel gebrekkig is, mede vanwege onvoldoende onderbouwing dan wel motivering van de beleidsintenties in de toelichtingen op de wetsvoorstellen. Te vaak zijn de adviezen vanuit de desbetreffende ministeries onvolledig en niet uitdiepend genoeg. Dit betekent niet alleen een geringe toetsing op consistentie van beleid, maar eveneens dat vanwege het regelmatig ontbreken van (grondige) analyses van de mogelijke financiële, macro-economische en sociaal-economische effecten van de desbetreffende beleidsvoornemens onvoldoende inzichtelijk wordt gemaakt in hoeverre de maatregelen de beoogde effecten kunnen opleveren dan wel onbedoelde effecten met zich meebrengen. In het verslagjaar geldt dit met name voor wetsvoorstellen op fiscaal gebied die primair gericht zijn op inkomstenverhogingen voor de overheid. In deze wetsvoorstellen wordt niet aangegeven welk belang de regering in het afwegingsproces heeft gehecht aan macro-economische en sociaal-economische verbeteringen in relatie tot het verhogen van de overheidsinkomsten, en, zo ja, welke *trade-offs* dan wel belangenafwegingen hebben plaatsgevonden in het besluitvormingsproces.

Bij herhaling heeft de SER in haar adviezen moeten constateren dat de SER een dergelijke gang van zaken niet wenselijk, noch verantwoord acht. Juist gezien de preciaire sociaal-economische positie waar het land al geruime tijd in verkeert, acht de SER het risico van een verkeerde keuze, die een versterking van de neerwaartse economische spiraal met zich mee kan brengen, niet gewenst.

In het verlengde hiervan is het opmerkelijk dat in geen van de ontwerpen die in het verslagjaar zijn ingediend er een verband wordt gelegd met de Groeistrategie van het Land Curaçao 2019-2023, noch met het op 12 juli 2019 met de regering van Nederland getekende Groeiakkoord. De drie pijlers van de groeistrategie betreffen: het bevorderen van structurele economische groei, versterking van financieel beheer en versterking van bestuurskracht. In dit visiedocument geeft de regering aan ervan overtuigd te zijn dat alleen met een integrale benadering bestaande uit deze drie pijlers, het land Curaçao in staat is de neerwaartse economische trend structureel te keren, de financiën op orde te krijgen en te houden en de acute sociaal-economische problemen het hoofd te bieden.

De SER geeft in zijn adviezen aan het belang en de noodzaak te onderschrijven van een integrale beleidsbenadering voor de versterking van de sociaal-economische ontwikkeling, het verbeteren van de overheidsfinanciën en het financieel beheer en structurele hervormingen, met name op de arbeidsmarkt en van het ambtenarenapparaat.

In vrijwel alle adviezen geeft de SER dan ook in overweging om alvorens de desbetreffende beleidsmaatregelen door te voeren aanvullend onderzoek te (laten) doen, of om relevante stakeholders bij het proces van beleidsontwikkeling/wetgeving te betrekken dan wel om consistentie en integraliteit van beleid te toetsen en te waarborgen.

Voorts constateert de SER keer op keer dat de onoverzichtelijkheid van de fiscale wet- en regelgeving alleen maar verder is toegenomen met 'wijziging op wijziging' hierin. Dit onoverzichtelijke beeld vindt zijn oorsprong in het feit dat er van de te wijzigen landsverordeningen geen geconsolideerde teksten (GT's) beschikbaar zijn. De SER is van mening dat dit onoverzichtelijke karakter van de fiscale wetgeving niet bevorderlijk is voor het investeringsklimaat noch de economie, en dringt er herhaaldelijk op aan om met de grootste spoed geconsolideerde teksten van de desbetreffende fiscale wet- en regelgeving op te stellen.

De SER heeft verder geconstateerd dat sterk gewijzigde ontwerpregelgeving die aan de Staten wordt aangeboden niet opnieuw aan de SER ter advisering is voorgelegd en heeft in meerdere adviezen erop aangedrongen dat sterk gewijzigde ontwerpregelgeving met een sociaal-economische impact wederom aan de SER moet worden aangeboden ter fine van advies.

In dit verband wijst de SER op het initiatief van de regering tot het instellen van het Ketenoverleg Wetgeving, waarvan de kick-off meeting op 28 oktober 2019 plaatsvond. Bij landsbesluit is de SER als vast college van advies in dit periodiek overleg met de formele partners in het wetgevingsproces in zaken van wetgeving en bestuur een kwaliteitsbewakende rol toebedeeld ten aanzien van inhoudelijke en wetstechnische aspecten evenals ten aanzien van de tijdsplanning met betrekking tot het aan hem voor advies voorgelegde concept voor de wet- en regelgeving.

Creatie van ongeoorloofde delegatiemogelijkheden

De SER merkt op dat er in alle in het verslagjaar voorgelegde ontwerpen inzake fiscale maatregelen sprake is van de creatie van een delegatiemogelijkheid, namelijk naar landsbesluit, houdende algemene maatregelen (hierna: LB h.a.m.), dan wel naar ministeriële regeling met algemene werking (hierna: MR m.a.w.). De SER geeft in zijn adviezen nadrukkelijk aan dat het naar de mening van de SER in de desbetreffende gevallen gaat om ongeoorloofde dan wel ongewenste delegatiemogelijkheden. Het betreft onder meer de hiernavolgende gevallen:

In het advies van de SER van 1 juli 2019 inzake de ontwerplandsverordening belastingmaatregelen en introductie algemene bestedingsbelasting en inzake het ontwerplandsbesluit, houdende algemene maatregelen, wijziging accijnstarieven (ref.nr. 070/2019-SER), is de SER van mening dat aanpassingen van het percentage van omzetbelasting en van verrekening mogelijkheden van te betalen belasting bij invoer van grote invloed zijn op de sociaal-economische situatie van het land en hiermee wezenlijke bepalingen zijn die bij landsverordening dienen te worden geregeld, en niet bij LB h.a.m. De SER is dan ook van mening dat de voorgestelde delegatiemogelijkheid ongeoorloofd is'.

In het advies van 14 november 2019 inzake de ontwerplandsverordening algemene bestedingsbelasting (ref.nr. 126/2019-SER) benadrukt de SER dat de aanpassing van het basistarief van de ABB inzake diensten bij LB h.a.m., op grond van artikel 84 van de Staatsregeling en artikel 16, alsmede artikel 17 van de 'Aanwijzingen voor de regelgeving', naar de mening van de SER een ongeoorloofde delegatiemogelijkheid is. De desbetreffende aanpassing van tarieven dient enkel bij landsverordening te worden vastgesteld. Het belang van (snelle) meeropbrengsten voor de overheid lijkt hier het allesoverheersende motief voor de delegatiemogelijkheid te zijn, hetgeen in prioriteit boven het algemeen sociaal-economisch belang lijkt uit te gaan. Voor de SER is dat niet aanvaardbaar.

In voornoemd advies acht de SER het bij landsbesluit te bepalen tijdstip waarop de bepalingen in werking treden waarbij de Landsverordening economische zones 2000 wordt ingetrokken en de douanezones worden geïntroduceerd eveneens een ongeoorloofde delegatiemogelijkheid. De SER benadrukt hierbij het belang van rechtszekerheid en voorspelbaarheid voor ondernemersvertrouwen en het investeringsklimaat.

In het advies van 6 november 2019 inzake de ontwerplandsverordening belastingherziening 2019 (ref.nr. 126/2019-SER) geeft de SER aan de bepaling om richtlijnen voor de toepassing van een preferentieel winstbelastingtarief bij MR m.a.w. te geven onwenselijk te achten. In dit verband dringt de SER er bij de regering op aan om de bevoegdheid tot het geven van vermelde richtlijnen onder regeringsverantwoordelijkheid te plaatsen, in plaats van onder ministeriële verantwoordelijkheid, en om de SER tevens in het adviseringstraject te betrekken vanwege de aard, reikwijdte en sociaal-economische implicaties van vermelde richtlijnen.

Onderstaande tabel geeft per adviesverzoek een overzicht van de op hoofdlijnen (per categorie) gesignaleerde tekortkomingen.

Onderwerp	Beleidsmatige motivering/inkadering	Financiële effecten voor overheidsfinanciën	Macro-economische Sociaal-economische effecten	Uitvoerbaarheid en/of handhaafbaarheid
Ontwerplandsbesluit, houdende algemene maatregelen, strekkende tot aanwijzing van de dinsdagmiddag na Carnaval als feestdag (Landsbesluit aanwijzing dinsdagmiddag na Carnaval) Advies: Ref.nr. 021/2019-SER.	Onvoldoende motivering; onvoldoende afweging van diverse belangen	Effecten voor begroting van overheid worden ten onrechte als nihil beschouwd; geen analyse toegevoegd	Te globale analyse; verdeling van impact over sectoren onderbelicht	Belangrijke stakeholders zoals de private sector niet vooraf geconsulteerd
Ontwerplandsverordening belastingmaatregelen en introductie algemene bestedingsbelasting Advies: Ref.nr. 070/2019-SER	Bredere beleidskader ontbreekt: geen verband gelegd met Groeistrategie, noch met macro-economisch beleid; relatie met structurele wijziging van fiscaal stelsel niet toegelicht; Noodzaak van maatregelen onvoldoende onderbouwd	Gekwantificeerd, doch de afhankelijkheid van macro-economische impact van maatregelen op overheidsfinanciën onvoldoende onderkend	Beperkte macro-economische impact-analyse; geen sociaal-economische impact-analyse	Onvoldoende afstemming met stakeholders vooraf; Inconsistentie met ander beleid, zoals aantrekken van grote investeringen; ongeoorloofde delegatiemogelijkheid
Tijdelijke ontwerplandsbesluit, houdende algemene maatregelen, wijziging accijnstarieven Advies: Ref.nr. 070/2019-SER	Idem	Idem	Idem	Idem

Onderwerp	Beleidsmatige motivering/inkadering	Financiële effecten voor overheidsfinanciën	Macro-economische Sociaal-economische effecten	Uitvoerbaarheid en/of handhaafbaarheid
Ontwerplandsverordening belastingherziening 2019 Advies: Ref.nr. 123/2019-SER	Geen toetsing WJZ van niet formeel ingediend gewijzigd ontwerp; Geen relatie gelegd met Groeiakkoord	Geen financieel-economische toetsing door Ministerie van Financiën van gewijzigd ontwerp; Geen analyse toegevoegd	Geen analyse toegevoegd	Geen geconsolideerde tekst; Ongewenste wetgevings-delegatie bij ministeriële regeling met algemene werking m.b.t. richtlijnen preferentiële belastingregime
Ontwerplandsbesluit, houdende algemene maatregelen, in- en uit- en doorvoerverbod Venezolaans goud Advies: Ref.nr. 121/2019-SER		Geen kwantificering van bijdrage van goudhandel aan overheidsfinanciën		Ontheffingen-beleid momenteel niet uitvoerbaar
Ontwerplandsverordening algemene bestedingsbelasting Advies: Ref.nr. 126/2019-SER	Relatie met integrale fiscale herziening niet gelegd; noch met Groeiakkoord; niet integraal; geen motivering keuze ABB i.p.v. BTW, zoals eerder voorgelegd aan WJZ; Noodzaak onvoldoende onderbouwd		Geen analyse van macro-economische en sociaal-economische effecten	Onvoldoende afstemming met stakeholders vooraf over onderhavige regimewijziging van indirecte belastingen; ongeoorloofde delegatiemogelijkheid
Ontwerp-ministeriële regeling, met algemene werking, houdende toepassing van artikel 13, eerste lid, van de Landsverordening minimumlonen Advies: Ref.nr. 138/2019-SER	Motivering noodzaak ontbreekt	Negatief advies van Ministerie van Financiën; Overzicht financiële implicaties ontbreekt	Macro-Economische Impact Analyse: negatief advies	

Inhoudelijke toelichting SER adviezen 2019

Ontwerplandsbesluit, houdende algemene maatregelen, strekkende tot aanwijzing van de dinsdagmiddag na Carnaval als feestdag (Landsbesluit aanwijzing dinsdagmiddag na Carnaval) (Ref.nr. 021/2019-SER).

Volgens de Nota van Toelichting behorende bij het ontwerplandsbesluit⁹, houdende algemene maatregelen, is vanuit de organisatie van het carnaval herhaaldelijk verzocht om de dinsdagmiddag als officiële feestdag aan te merken, ten einde de voorbereiding van de afscheidsoptocht soepel te laten verlopen. In het advies van 25 februari 2019 is de SER van oordeel dat overleg niet uitsluitend had moeten plaatsvinden met de organisatoren van het carnaval, maar tevens met de private en semi-private sector. Immers het onderhavige wetsvoorstel heeft niet alleen financiële gevolgen voor de overheidsbegroting, maar tevens voor de private sector.

Bovendien is het naar de mening van de SER een individuele keuze en vooral een individuele verantwoordelijkheid van de deelnemers om tijd en geld te steken in deelname aan de carnavalsoptocht(en). Het proces heeft daardoor een zelfregulerend karakter. Van directe overheidsinmenging hoeft in beginsel dan ook geen sprake te zijn. Verder constateert de SER een tegenstrijdigheid tussen het genoemde belang van het op tijd eindigen van de afscheidsoptocht, enerzijds, en, anderzijds, de officiële afsluiting van het carnavalsseizoen met het verbranden van koning Momo rond middernacht.

De SER is in het advies voorts van mening dat het profijt van degenen die aan de voorbereiding van carnaval deelnemen in de vorm van het niet hoeven aanspreken van een halve vakantiedag in onvoldoende mate is afgewogen tegen de nadelen die anderen ondervinden van deze extra vrije middag. Deze nadelen zijn niet alleen van financieel-economische aard, maar betreffen ook de beperkende werking die van een officiële vrije middag uitgaat naar de toegang tot goederen en diensten. Van het 'treffen van een juiste balans tussen de verschillende belangen', zoals in de Nota van Toelichting wordt gesteld, is naar de mening van de SER dan ook geen sprake.

De SER is eveneens van oordeel dat de analyse door het Ministerie van Economische Ontwikkeling (MEO) de negatieve economische impact van de maatregel in zekere mate onderbelicht. Onder meer wordt geen rekening gehouden met de verdeling van de impact over sectoren. Juist de sectoren die vanuit de aard, dan wel vanwege afspraken met afnemers van hun producten of dienstverlening moeten blijven produceren tegen hogere loonkosten per uur, zullen geen of weinig extra inkomsten genereren als gevolg van de extra vrije middag van hun klanten. Bovendien is het aandeel 'loonkosten' in de totale kosten relatief hoog in onder meer de sector hotels en restaurants, waardoor de extra loonkosten verhoudingsgewijs zwaarder drukken.

De SER is ook van mening dat er wel degelijk extra lasten voor de overheidsbegroting uit voortvloeien. Immers de overheid dient als werkgever op de desbetreffende dinsdagmiddag vanaf 12:00 uur het feesttarief (100% extra) te betalen aan hen die uit hoofde van hun ambt verplicht zijn om diensten te blijven leveren na dat tijdstip in het belang van de openbare orde, de nationale veiligheid, de volksgezondheid of de goede zeden.

Gezien de al geruime tijd precaire economische situatie van het land, de ernstige tekorten op de overheidsbegroting, en de te hoge *cost of doing business*, volgens zowel werkgevers alsook het Internationale Monetair Fonds (IMF), is volgens de SER iedere vorm van extra kosten voor de landsbegroting evenals voor de private sector onwenselijk en ten zeerste af te raden.

Vanwege, enerzijds, de sociaal-culturele, historische en ook toeristische relevantie van de viering van carnaval staat de SER in beginsel niet onwelwillend tegenover de invoering van feestdagen rondom carnaval, mits deze vrije dagen een vervanging zijn van andere reeds bij wet vastgestelde officiële vrije

dagen. De SER is daarbij van oordeel dat een dergelijke vervanging van feestdagen in goed onderling overleg met alle betrokken partijen dient plaats te vinden en niet eenzijdig vanuit de regering dient te worden opgelegd. Anderzijds heeft de SER op grond van de in onderhavig advies genoemde overwegingen, met name die van wetstechnische, financiële en economische aard, en ook uit praktische overwegingen voornamelijk ernstige bedenkingen tegen de overhaaste invoering dit jaar nog van de dinsdagmiddag na de grote carnavalsoptocht als extra officiële vrije dag.

Ontwerplandsverordening belastingmaatregelen en introductie algemene bestedingsbelasting, en Tijdelijk ontwerplandsbesluit, houdende algemene maatregelen, wijziging accijnstarieven (Ref.nr. 070/2019- SER).

Het tijdelijke ontwerplandsbesluit, houdende algemene maatregelen, wijziging accijnstarieven (hierna: het ontwerplandsbesluit)¹⁰ is een tijdelijke voorloper op hetgeen in de ontwerplandsverordening belastingmaatregelen en introductie algemene bestedingsbelasting (hierna: de ontwerplandsverordening)¹¹ betreffende verhogingen van de accijnstarieven definitief wordt bepaald. De SER heeft derhalve gemeend de advisering over beide ontwerpregelgeving in het advies van 1 juli 2019 samen te voegen.

De ontwerplandsverordening beoogt in verband met de financiën van het Land, vooruitlopend op een meer structurele wijziging van het fiscale stelsel: 1) een aantal inkomstenverhogende maatregelen te nemen; 2) een gedeeltelijke aangifteplicht onroerendezaakbelasting te introduceren; 3) de Landsverordening belastingfaciliteiten te wijzigen, waardoor de belastingfaciliteit uitsluitend beschikbaar is voor belastingplichtigen met een onberispelijke fiscale compliance; 4) vooruitlopend op een gehele wijziging van de systematiek in de omzetbelastingheffing, een aantal faciliteiten in de omzetbelasting ongedaan te maken en de tarieven van de omzetbelasting bij invoer te verhogen; 5) de afvalstoffenbelasting te verhogen; en 6) om uit hoofde van artikel 7bis, tweede lid, van de Gedistilleerdverordening 1908, artikel 2a, tweede lid, van de Landsverordening accijns op bier 1970 en artikel 2a, tweede lid, van de Landsverordening Accijns van Sigaretten 1970 en artikel 4, derde lid, van de Landsverordening tarief van invoerrechten, uiterlijk binnen zes maanden een landsverordening aan de Staten aan te bieden.

Het ontwerplandsbesluit wijziging accijnstarieven beoogt om, gelet op de huidige financiële situatie van het Land, de opbrengsten te verhogen middels onder meer de verhoging van enkele accijnstarieven. Het betreft een landsbesluit, houdende algemene maatregelen, met een tijdelijke werkingsduur.

In het advies constateert de SER dat vanuit de regering opnieuw een voorstel voor inkomstenverhogende maatregelen is voorgelegd. Gezien de financiële situatie van het Land is de SER van oordeel dat de regering meer de nadruk zou moeten leggen op kostenbesparende maatregelen van de zijde van de overheid. Tevens constateert de SER een gebrek aan beleidskader van beide ontwerpen, waarin geen enkel verband wordt gelegd met de groeistrategie van het Land Curaçao 2019-2023, noch met het regeerprogramma, noch met de aangekondigde structurele wijziging van het fiscale stelsel. Uitzondering hierop vormt de stapsgewijze doorvoering van de eliminatie van de cumulatie in de omzetbelasting.

De ontwerplandsverordening betreft een verhoging van het tarief van een indirecte belasting, namelijk van de Algemene Bestedingsbelasting (hierna: ABB) bij invoer op goederen van 6 procent naar 9 procent, de afschaffing van vrijstellingen op alle handelsgoederen bij invoer waarbij de introductie van een aftrekrecht (beperkt tot 50 procent in het geval van handelsgoederen) van betaalde belasting op goederen en diensten pas in werking treedt op een bij landsbesluit te bepalen tijdstip. De SER constateert dat zolang het aftrekrecht nog niet in werking is getreden (en beperkt blijft) er in plaats van een eliminatie van cumulatie van omzetbelasting sprake is van een extra cumulatie omdat de verhoogde belasting bij invoer volledig in de kostprijs van handelsgoederen drukt en deze in iedere volgende schakel nogmaals wordt belast. Het niet gelijktijdig invoeren van aftrek van voorbelasting op *Business-to-Business* leveringen wordt verder niet dan wel onvoldoende gemotiveerd.

De vraag of de toekomstige eliminatie van cumulatie ook gepaard zal gaan met verdere tariefsverhogingen en/of een verschuiving van directe naar indirecte belastingen blijft eveneens onbeantwoord. Gelet op het voorgaande is de SER van mening dat de vooraankondiging van een op handen zijnde 'integrale fiscale herziening', zonder nadere inhoudelijke detaillering c.q. specificering, niet bevorderlijk is voor het ondernemersvertrouwen en het investeringsklimaat. Immers bij het nemen van investeringsbeslissingen is de *cost of doing business* een belangrijke kostenfactor in iedere business case. Onduidelijkheid over de toekomstige ontwikkeling van deze kosten kan leiden tot uitstel van investeringsbeslissingen, hetgeen de toch al precaire economie van Curaçao niet ten goede zal komen.

Bij de berekening van de meeropbrengsten van de maatregelen wordt uitgegaan van een gelijkblijvende vraag. Hier wrekt zich het gebrek aan inzicht in de economische effecten van de voorgenomen belastingmaatregelen. Dit komt onder meer tot uitdrukking in het veronachtzamen van gedragseffecten op accijnsverhogingen in de vorm van een afname van het marktvolume. Het gaat hier om verschillende tijdelijke dan wel structurele gedragseffecten op accijnsverhogingen zoals prijseffecten, substitutie-effecten, anticipatiegedrag en grenseffecten. Ook is er bij de berekeningen van de meeropbrengsten geen rekening gehouden met de conjuncturele ontwikkeling en de daarmee samenhangende koopkrachtontwikkeling.

De kostprijsverhogende maatregelen zullen zeker leiden tot een daling van de binnenlandse vraag, afhankelijk van de prijselasticiteit van de vraag. De vermindering van de vraag zal een daling van omzetten, een afname van investeringen en een verslechtering van de concurrentiepositie tot gevolg hebben. De inflatoire werking van kostprijsverhogingen die worden doorberekend in de prijs heeft een dalende koopkracht tot gevolg en daarmee een verdere afname van de vraag. De economische groei zal verder afnemen, de werkloosheid zal verder toenemen en het welvaartsniveau zal verder dalen. De overheidsopbrengsten uit de voorgestelde maatregelen zullen dan ook lager zijn dan geraamd.

Een cijfermatige analyse van de gevolgen voor de overheidsinkomsten in het kader van het verhogen van de accijnzen op gedistilleerd en bier laat zien dat op basis van de doorberekening, met marktgegevens, het marktvolume naar schatting met ongeveer 30% tot 35% zal dalen. Een afzetdaling met 35% heeft alsdan per saldo een negatief bedrag van bijna 6,5 miljoen gulden aan additionele overheidsinkomsten tot gevolg, in plaats van de geraamde meeropbrengsten van ruim 21 miljoen gulden.

In de memorie van toelichting wordt gesteld dat 'het belangrijkste aspect van dit voorstel is dat de spreiding van de extra druk breed is waardoor de gevolgen voor geen enkele sector onoverkomelijk zwaar zouden moeten zijn'. Voor de SER is het zeer de vraag of de kostprijsverhogende ingreep 'algemeen gespreid' is en ook al zou dat het geval zijn, of het effect daarvan ook in meer of mindere mate hetzelfde uitpakt voor sectoren, in de zin van 'de laagst mogelijke directe impact'. Zo kan worden betoogd dat de verhoging van de accijnstarieven op bier en gedistilleerd in combinatie met de verhoging van de ABB van 6 procent naar 9 procent bij invoer van deze goederen nadelig zal uitpakken voor de concurrentiepositie van de Curaçaose *hospitality* sector vis-à-vis die van andere vakantiebestemmingen, waaronder Bonaire als belangrijke concurrent. Juist nu de toeristische sector op Curaçao groeiende is en de groei van deze sector in de afgelopen vier jaren van recessie eraan heeft bijgedragen dat deze recessie niet nog veel omvangrijker is geweest, komt de overheid met accijnsverhogingen en andere belastingmaatregelen die de groei in de toeristische sector ernstig kunnen belemmeren.

De voorgestelde tariefsverhogingen van accijnsgoederen zijn dusdanig hoog en daardoor dermate verstrekkend dat ook de business cases van de investeerders die recentelijk begonnen zijn met grootschalige investeringen in de *hospitality* sector niet meer houdbaar zijn. Niet alleen de niet eerder vertoonde ongekend sterke verhogingen van de accijnzen, maar ook het abrupte karakter ervan schaadt het vertrouwen van huidige en potentiële investeerders met mogelijk langdurige gevolgen. Door de ingrijpende wijzigingen zou de gehele business case van de huidige grote investeerders reeds achterhaald zijn nog voordat het bedrijf gestart is. Dit schaadt ongetwijfeld ook het vertrouwen van potentiële investeerders in toekomstige, grootschalige investeringsprojecten.

De SER constateert opnieuw dat ook in dit opzicht de overheid inconsistente van beleid laat zien. Gelet op de negatieve effecten op het investeringsvertrouwen staan onderhavige belastingmaatregelen diametraal

tegenover de belastingmaatregelen die de overheid nog in december 2018 doorvoerde met de publicatie van het Tijdelijk landsbesluit belastingfaciliteiten grote projecten (P.B. 2018, no. 84) en die juist gericht zijn op het aantrekken van grote investeringen om de economie te stimuleren.

Een analyse van de mogelijke impact van de voorgestelde maatregelen op zowel sociaal-economisch gebied als ook ten aanzien van de effectiviteit met betrekking tot de beoogde verhoging van de overheidsinkomsten acht de SER onontbeerlijk. Juist gezien de precaire sociaal-economische situatie waar het land al geruime tijd in verkeert, acht de SER het risico van een verkeerde keuze, die een versterking van de neerwaartse economische spiraal met zich mee kan brengen, niet gewenst.

Voor wat betreft de verhoging van de afvalstoffenbelasting en reinigingsrechten is het voor de SER imperatief dat nagegaan wordt hoeveel en welke huishoudens en bedrijven momenteel onterecht niet betalen voor het ophalen van hun afval en wat het nog uitstaande bedrag aan inningen is, alvorens een verhoging van de tarieven overwogen wordt. Een verhoging van het tarief heeft immers tot gevolg dat de momenteel betalende huishoudens en bedrijven met bijna een verdubbeling ineens van de kosten te maken hebben, terwijl degenen die niet aan de betalingsverplichting voldoen wellicht - wederom - de dans ontspringen.

Op grond van de bevindingen in onderhavig advies heeft de SER bezwaar tegen de ontwerp-landsverordening en het ontwerp-landsbesluit en geeft de regering in overweging beide te heroverwegen.

Ontwerp-landsverordening tot wijziging van de Landsverordening op de winstbelasting 1940, de Landsverordening economische zones 2000, de Algemene landsverordening Landsbelastingen, de Landsverordening op de Loonbelasting 1976 en de Landsverordening belastingfaciliteiten investeringen (Landsverordening belastingherziening 2019) (Ref.nr. 123/2019-SER).

Met de in de ontwerp-landsverordening (hierna: het ontwerp)¹² voorgestelde wijzigingen in de heffingsgrondslag in de winstbelasting wordt beoogd te voldoen aan de voorwaarden van zowel de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (hierna: OESO) als van de Code of Conduct Group van de Europese Unie (hierna: EU COCG). Met de introductie van het territorialiteitsbeginsel wordt de heffing van winstbelasting beperkt tot winst uit binnenlandse onderneming zijnde de onderneming waarvan de inkomens genererende activiteiten in Curaçao plaatsvinden, waarmee in feite wordt gekozen voor een zogenaamd *Foreign Source Income Exemption Regime*.

In het advies van 6 november 2019 stelt de SER in algemene zin dat de voorgestelde aanscherping van de in het ontwerp opgenomen artikelen relevant en noodzakelijk is met het oog op de door zowel de OESO als de EU COCG geïdentificeerde schadelijke elementen in de belastingwetgeving in het kader van de bestrijding van grondslaguitholling en winstverschuiving. Volgens de SER hebben het land Curaçao en de sector baat bij heldere en eenduidige fiscale wet- en regelgeving die volledig voldoet aan internationale richtlijnen en standaarden ter bestrijding van schadelijke belastingpraktijken (*'harmful tax practices'*). De SER acht het bovendien niet wenselijk dat de definiëring van 'binnenlandse winst' op een later tijdstip bij landsbesluit, h.a.m, wordt vastgesteld. Ook dient het begrip 'passieve inkomsten' in het ontwerp te worden gedefinieerd alsmede de wijze waarop deze inkomsten worden belast.

In zijn advies is de SER eveneens van mening dat de criteria voor een verlaagd winstbelastingtarief van 3 procent bij landsverordening vastgesteld dienen te worden en niet bij ministeriële regeling met algemene werking, zoals in het ontwerp wordt voorgesteld. Tevens acht de SER het van belang dat de focus van de faciliteit niet uitsluitend geënt is op de bestaande 'business' activiteiten, maar ook op de 'nieuwe economie' waarvan Curaçao zou kunnen profiteren.

Met de invoering van een tarief van 1 procent van de omzet van bepaalde administratieplichtigen wordt beoogd dat zij die geen of erg weinig winstbelasting betalen toch een bijdrage leveren aan 's Landskas, en

om de derving van opbrengsten als gevolg van de introductie van het territorialiteitsbeginsel te beperken. De SER is van mening dat deze belastingverhogende maatregel leidt tot een verdere verhoging van de toch al hoge *Cost of doing Business*, hetgeen niet bevorderlijk is voor het investerings- en ondernemingsklimaat van Curaçao. De SER acht het van belang dat, voorafgaand aan de invoering van een dergelijke draconische heffing, hiervoor breed draagvlak gevonden wordt bij de sociale partners. Naar het oordeel van de SER vormt de ad hoc, los van macro-economisch beleid staande, belastingmaatregel een reëel risico voor het versterken van de economische krimp en voor een verdere versmalling van de inkomstenbasis voor de overheidsfinanciën met een verdere neerwaartse spiraal tot gevolg.

In het advies van 6 november 2019 geeft de SER aan van mening te zijn dat de verlengde vrijstellingsperioden betreffende de Landsverordening belastingfaciliteiten investeringen in zijn geheel zouden moeten worden afgeschaft. Immers, en zo heeft de SER eveneens in zijn advies van 14 augustus 2018 (ref.nr. 105/2018-SER) reeds gesteld: 'internationale financiële instituties zijn van mening dat belastingfaciliteiten niet alleen duur zijn in termen van overheidsinkomstenderving en een erosie van de belastinggrondslag, maar dat deze ook nog eens een beperkte impact hebben op economische groei.'

Een nieuw artikel in de Algemene landsverordening Landsbelastingen bepaalt dat er een boete kan worden opgelegd indien een lichaam dat voordelen verkrijgt, anders dan voordelen uit binnenlandse onderneming, in enig jaar de verplichting van reële aanwezigheid wegens opzet of grove schuld niet nakomt. De SER vraagt zich af of er überhaupt nog redelijkerwijs sprake is of kan zijn van misbruik indien een belastingplichtige uitsluitend buitenlandse winst genereert. De belanghebbende betaalt in een dergelijk geval geen winstbelasting op Curaçao, maar kan wel een forse boete oplopen (NAf. 50.000 – NAf. 500.000). De SER is van oordeel dat een dergelijke maatregel een afschrikwekkend effect kan hebben op potentiële investeerders. Om dat effect te voorkomen kan als mogelijk alternatief worden overwogen om bij vaststelling dat niet (langer) voldaan wordt aan de reële aanwezigheidseisen, het bedrijf alsnog belast wordt. Op die wijze – het betalen van de volle belasting – wordt het uiteindelijke doel bereikt.

Ontwerplandsbesluit, houdende algemene maatregelen, in-, uit- en doorvoerverbod Venezolaans goud (Ref.nr. 121/2019-SER).

Het ontwerplandsbesluit, houdende algemene maatregelen, ter uitvoering van artikel 4, eerste lid, en artikel 5 aanhef, onder a, van de Landsverordening In- en Uitvoer¹³, houdende een in-, uit- en doorvoerverbod van goud van Venezolaanse oorsprong, herkomst of afkomst (Landsbesluit in-, uit- en doorvoerverbod Venezolaans goud) (hierna: het ontwerplandsbesluit, h.a.m.)¹⁴ beoogt het verbieden van de in-, uit- of doorvoer van goud van Venezolaanse oorsprong, herkomst of afkomst.

In de considerans is opgenomen dat goud afkomstig uit Venezolaanse mijnen via Curaçao wordt doorgevoerd naar andere delen van de wereld en dat er nadrukkelijk indicaties zijn dat het overgrote deel van het goud dat tegenwoordig in Venezuela wordt gewonnen, afkomstig is van illegale goudmijnen, en/of illegaal wordt gedolven, en onder omstandigheden van (arbeids)uitbuiting wordt gewonnen.

Tevens is in de considerans opgenomen:

- dat er indicaties zijn dat de handel in, en het transport van dat goud mogelijk gepaard gaan met diverse vormen van georganiseerde, grensoverschrijdende en ondermijnende criminaliteit;
- dat een bilateraal douaneverdrag met Venezuela ontbreekt, waardoor de verificatie door douaneambtenaren van de oorsprong, de herkomst en de bestemming van dat goud moeilijk, zo niet onmogelijk is;
- dat bestuurlijke maatregelen dringend nodig zijn om de integriteits- en veiligheidsrisico's gerelateerd aan de doorvoer van dat goud voor Curaçao te beperken;
- dat tevens voorkomen moet worden dat Curaçao op internationaal vlak reputatieschade lijdt, gerelateerd aan de handel in, en het transport van dat goud;

- dat het gezien het bovenstaande, wenselijk is om in het belang van de inwendige en uitwendige veiligheid van Curaçao, regels vast te stellen ten aanzien van de invoer, uitvoer en doorvoer van goud van Venezolaanse oorsprong, herkomst of afkomst.

De SER heeft zich nader verdiept in de handel in Venezolaans goud. In de bijlage bij het advies van 6 november 2019 staan de resultaten van dit onderzoek¹⁵, dat door het secretariaat van de SER is uitgevoerd, verder uitgewerkt.

De SER kan zich vinden in het verbod op in-, uit- en doorvoer van Venezolaans goud vanuit het oogpunt van het bestrijden van witwasmogelijkheden en financiering van criminele en terroristische organisaties en de daarmee gepaard gaande risico's op het gebied van integriteit, veiligheid en internationaal reputatieverlies. Uit het hierboven genoemd onderzoek blijkt dat de situatie sinds de inwerkingtreding van de Tijdelijke regeling op 21 juni 2019 niet is veranderd. Er is nog steeds een verhoogd risico voor witwaspraktijken (*money laundering* – ML), en het financieren van criminele en terroristische organisaties (*financing of terrorism* - FT) verbonden aan de handel in Venezolaans goud, nu, bij het ontbreken van een bilateraal douaneverdrag met Venezuela, door lokale autoriteiten niet met zekerheid de herkomst of afkomst van uit Venezuela ter doorvoer aangevoerd goud, kan worden vastgesteld.

Echter ook goud dat uit Colombia of uit andere aan Venezuela grenzende landen komt, kan bij gebrek aan de mogelijkheden om de origine daarvan vast te stellen gesmokkeld goud uit Venezuela zijn.¹⁶ De vraag rijst daardoor of bij gebrek aan bilaterale douaneverdragen ook niet de in-, uit- en doorvoer van goud afkomstig uit Colombia en andere buurlanden van Venezuela aan het verbod c.q. ontheffingsstelsel moet worden onderworpen.

De kans dat van goud overgegaan wordt op diamanthandel met onder andere Curaçao als hub is niet ondenkbaar. Het 'waterbedeffect' betreffende de goudhandel kan zich uiten in het verplaatsen van de handelsroutes, als ook in het verhandelen van andere mineralen, waaronder diamant. Bij de diamantwinning in Venezuela vinden net als in het geval van goudwinning ernstige schendingen van mensenrechten plaats, ontbossing, milieuschade en is een groot deel van de diamantwinning en –handel illegaal. Ook hier zijn de risico's op grensoverschrijdende en ondermijnende criminaliteit, witwassen en financiering van criminele organisaties groot.

De SER is van mening dat gelet op de daarmee gepaard gaande integriteits- en veiligheidsrisico's en het risico van reputatieschade het verbod op goud uit Venezuela aangevuld dient te worden met een verbod op in-, uit en doorvoer van diamanten.

Verder adviseert de SER de regering om nader onderzoek te laten doen naar mogelijke risico's betreffende andere mineralen afkomstig uit Venezuela. Zoals hierboven is aangegeven kan het zogenaamde waterbedeffect zich ook uiten in het verplaatsen van de handel naar andere mineralen, vooral daar waar de toegang tot internationale valuta één van de belangrijkste drijfveren voor de handel in mineralen lijkt te zijn.

In het ontwerplandsbesluit, h.a.m., wordt bepaald dat een ontheffingenbeleid wordt vastgesteld en bekendgemaakt in een ministeriële regeling met algemene werking (m.a.w.). De kans op het afgeven van een ontheffing van het goudverbod uit Venezuela lijkt de SER, gelet op de huidige politieke en economische omstandigheden in Venezuela, alsook de omvangrijke verwevenheid van Venezolaanse goud met criminele organisaties, én het feit dat het vrijwel onmogelijk is om de herkomst van het goud te verifiëren, uiterst gering. Gelet op de grote risico's op witwassen en op verbondenheid aan criminele organisaties in het geval van goud afkomstig uit Venezuela, acht de SER het vanuit veiligheidsoverwegingen en internationaal reputatieverlies onwenselijk om in deze omstandigheden werkafspraken aan te gaan met de autoriteiten in Venezuela. De SER geeft de regering dan ook in overweging om geen ontheffingenbeleid te ontwikkelen, zolang de huidige hoge risico's op ML en FT zich voordoen ten aanzien van handel in goud (en andere mineralen) uit Venezuela.

Uit het onderzoek dat door het secretariaat van de SER is uitgevoerd kan worden geconcludeerd dat het belang van de goudhandel voor de overheidsfinanciën gering is. De SER onderschrijft dat de goudhandel enige economische bedrijvigheid met zich meebrengt, doch benadrukt dat deze gering is, hetgeen naar voren kwam uit het voorgenoemde onderzoek.

Samenvattend onderschrijft de SER het verbod op in-, uit- en doorvoer van Venezolaans goud, vanwege het grote risico op grensoverschrijdende criminaliteit en internationale reputatie-schade, welke naar het oordeel van de SER in geen verhouding staan tot het geringe financieel-economische belang van de goudhandel voor Curaçao.

Tegelijkertijd geeft de SER op grond van het voorgaande de regering het volgende in overweging:

1. Geen ontheffingenbeleid in te voeren, gelet op de hoge risico's van *ML* en *FT* die verbonden zijn aan de Venezolaanse goudhandel, en het gebrek aan mogelijkheden om de authenticiteit van de certificaten van oorsprong en andere documenten te verifiëren.
2. Uitbreiding van het verbod naar in-, uit- en doorvoer van diamant en mogelijk andere mineralen.
3. Uitbreiding van het verbod met een verbod op in-, uit- en doorvoer van goud uit aan Venezuela grenzende landen.

Ontwerplandsverordening houdende regels betreffende de Algemene bestedingsbelasting en de wijziging van de Algemene landsverordening Landsbelastingen, de Landsverordening op de inkomstenbelasting 1943, de Landsverordening op de Loonbelasting 1976, de Landsverordening omzetbelasting 1999, de Landsverordening economische zones 2000, de Algemene Verordening I.U. en D. 1908, de Landsverordening tarief van invoerrechten, de Landsverordening In- en Uitvoer, de Landsverordening tot heffing van een bijzonder invoerrecht op benzine, de Landsverordening accijns op bier, de Landsverordening accijns van sigaretten 1970, de Gedistilleerd verordening, de Landsverordening op de winstbelasting 1940, de Landsverordening onroerendezaakbelasting 2014, en de Overdrachtsbelastingverordening 1908 (Landsverordening algemene bestedingsbelasting) (Ref.nr. 126/2019-SER).

In de ontwerplandsverordening (hierna: het ontwerp)¹⁷ wordt het stelsel van de Algemene Bestedingsbelasting (hierna: ABB) ingevoerd ter vervanging van het stelsel van omzetbelasting.

In het advies van 14 november 2019 constateert de SER, net als in zijn advies van 1 juli 2019 met betrekking tot de ontwerplandsverordening belastingmaatregelen en introductie algemene bestedingsbelasting (ref.nr. 070/2019-SER), dat vanuit de regering opnieuw een voorstel voor inkomstenverhogende maatregelen is voorgelegd. Gezien de financiële en economische situatie van het Land is de SER van oordeel dat de regering alles op alles moet zetten om nog meer kostenbesparende maatregelen van de zijde van de overheid te realiseren en om de geëigende maatregelen te nemen ter verbetering van het economisch klimaat.

Deze inkomstenverhogende maatregelen betekenen dat binnen zeer korte tijd (een deel van) de private sector opnieuw wordt geconfronteerd met een aanzienlijke lastenverzwaring. Op 29 augustus 2019 is immers de Landsverordening belastingmaatregelen 2019 in werking getreden waarin is bepaald dat bij invoer van goederen de omzetbelasting is verhoogd van 6 naar 9 procent, de vrijstelling van omzetbelasting bij invoer voor handelsgoederen is ingetrokken en het aftrekrecht is beperkt tot 50 procent in plaats van 100 procent. In onderhavig ontwerp wordt bij invoer van goederen de ABB verder verhoogd naar 12 procent, de ABB op diensten gaat van 6 naar 9 procent, met uitzondering van kortdurende verhuur van onroerende zaken die naar 7 procent gaat.

Er wordt weliswaar geen ABB geheven over de levering van lokaal geproduceerde goederen, maar per saldo leveren de maatregelen de overheid wel naar eigen schatting 112 miljoen gulden meer op ten opzichte van de realisatie in 2018 van 415 miljoen gulden aan omzetbelasting, rekening houdende met de veronderstelde economische krimp van 5 procent.

In zijn advies acht de SER de tarievendifferentiatie een ongewenste vorm van discriminatie tegen diensten. Bovendien heeft de tarieven-differentiatie concurrentieverstorende effecten. Ook is er geen sprake van externe neutraliteit inzake de bestedingsbelasting op geëxporteerde diensten door het niet 'belastingvrij' maken van geëxporteerde diensten, waardoor eveneens concurrentieverhoudingen worden verstoord. Het geven van preferentie aan de toeristische sector door het verschil in heffingspercentage acht de SER arbitrair. De kostprijsverhogende effecten van de verhoging van de ABB betekenen hogere financieringskosten en een druk op de liquiditeit van bedrijven.

De SER beargumenteert in zijn advies dat de tariefsverhogingen voor de ABB zullen leiden tot een daling van de binnenlandse vraag, die een daling van omzetten en investeringen en een verslechtering van de concurrentiepositie tot gevolg zal hebben. De inflatoire werking van kostprijsverhogingen die worden doorberekend in de prijs – *cost push inflation* - heeft een dalende koopkracht tot gevolg en daarmee een verdere afname van de vraag. De SER voorziet dat de economische groei verder zal afnemen, de werkloosheid verder zal toenemen en het welvaartsniveau verder zal dalen. Naast relatief lagere overheidsinkomsten dan beoogd vanwege afzetdalingen, hebben de negatieve gevolgen voor de werkgelegenheid een negatieve invloed op overheidsinkomsten uit inkomstenbelasting en sociale zekerheidspremies.

Aangezien noch de financiële gevolgen van verschillende stelselontwerpen van indirecte belastingen (BTW, ABB, tarifiering, vrijstellingen, e.d.) inzichtelijk zijn gemaakt, noch de macro-economische gevolgen van de invoering van elk der ontwerpen, ontbreekt er volgens de SER een objectieve grondslag voor de in onderhavig ontwerp gemaakte stelselkeuze. In combinatie met de hiervoor genoemde risico's van de gemaakte stelselkeuze, acht de SER een overhaaste invoering van de ABB niet verantwoord noch gewenst, juist gezien de precaire sociaal-economische situatie waar het land al geruime tijd in verkeert. Het risico van een keuze met mogelijk grote (onbedoelde) sociaal-economische en financiële gevolgen acht de SER eenvoudigweg te hoog, waarvan de vraag rijst of deze op termijn op verantwoorde en effectieve wijze kan worden gemanaged dan wel beheerst. Volgens de SER is het imperatief dat de herziening van het belastingstelsel integraal en niet op onderdelen, zoals nu het geval is, in wetgeving wordt vastgelegd. Pas vanuit het grotere geheel kan wetgeving op onderdelen worden ontwikkeld en niet andersom. De SER is van mening dat een integrale aanpak inzake fiscale beleidsherziening de mogelijkheid biedt om de vereiste consistentie tussen fiscaal beleid, macro-economisch beleid en ook sociaal-economisch beleid te bewerkstelligen. Een dergelijke integrale belastingherziening dient alsdan haar oorsprong te hebben in consistent en coherent fiscaal, macro-economisch en sociaal-economisch beleid, voorzien van expliciet geformuleerde beleidsdoelstellingen en -targets die aan de criteria van SMART voldoen.

Op grond van aanwijzingen van de *EU Code of Conduct Group* (COCG) wordt in het ontwerp de Landsverordening economische zones 2000 ingetrokken en de douanezone in de Algemene Verordening I.U. en D. 1908 geïntroduceerd. De SER constateert dat de financiële en economische consequenties van het opheffen van de economische zones en de herinstructie van douanezones op geen enkele wijze in beeld zijn gebracht.

Tot slot constateert de SER dat het ontwerp op een aantal punten een vereenvoudiging van het stelsel van indirecte belastingen met zich meebrengt. Zo biedt het heffen van ABB bij invoer van goederen een hogere waarborg van inning van belastingen, leidt de verruiming van de zogenaamde kleine ondernemersregeling tot een vermindering van de belastingdruk en de administratieve kosten voor kleine ondernemers in de dienstensector, is de ABB-heffing niet op de detailhandel van toepassing en is deze daarmee ook verlost van de administratieve lasten, en neemt dientengevolge het aantal controlepunten voor de belastingdienst aanzienlijk af, evenals de *non-compliance*. De SER is echter van mening dat de voordelen van het ontwerp

beslist niet opwegen tegen de nadelen van het voorgestelde ABB-stelsel, die in sociaal-economisch opzicht een negatieve impact genereren met een verdere neerwaartse spiraal van de economie tot gevolg.

Ontwerp-ministeriële regeling, met algemene werking, ter uitvoering van artikel 13, eerste lid, van de Landsverordening minimumlonen (P.B. 1972, no.110) inzake indexering van de minimumlonen per 1 januari 2020 (Ref.nr. 138/2019-SER).

De ontwerp-ministeriële regeling, met algemene werking, houdende toepassing van artikel 13, eerste lid, van de Landsverordening minimumlonen¹⁸ (hierna: het ontwerp)¹⁹ strekt tot het indexeren van het minimumloon per 1 januari 2020 met 2,7 procent. Het huidige minimumuurloon bedraagt NAf. 9,37 en wordt verhoogd naar NAf. 9,62 in geval van de voorgestelde indexering.

Ingevolge artikel 13, eerste lid, van de Landsverordening minimumlonen, kan de minister, indien uit de door het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) vast te stellen prijsindexcijfers van de gezinsconsumptie (hierna: CPI) blijkt dat het cijfer voor de maand augustus van het lopende jaar, vergeleken met het cijfer voor de maand augustus van het voorafgaande jaar is gestegen of gedaald, de SER gehoord, bedragen vaststellen, die met ingang van 1 januari van het komende jaar in de plaats treden van de in artikel 9, eerste tot en met het vierde lid, van de Landsverordening minimumlonen genoemde bedragen.

In het advies van 13 december 2019 merkt de SER op dat bij het adviesverzoek de instemming van de Raad van Ministers ontbreekt als bijlage. De SER verzoekt de minister duidelijkheid te verschaffen over de te volgen procedure omtrent adviesverzoeken aan de SER inzake de uitvoering van artikel 13, eerste lid, van de Landsverordening minimumlonen, waarbij de SER van mening is dat indexering van het minimumloon verstreckende, intersectorale en ministerie-overstijgende gevolgen met zich mee brengt, en daarom bij voorkeur gedragen moet worden door de voltallige Raad van Ministers.

De SER stelt eveneens vast dat er ten aanzien van het gehanteerde CPI geen consistentie is aangetroffen tussen de considerans en de Nota van Toelichting (hierna: NvT). Eveneens is de NvT qua inhoud en strekking zelf niet consistent, aangezien daarin weliswaar het twaalfmaands gemiddelde CPI wordt gehanteerd, doch tegelijkertijd wordt gesteld dat er bij het voornemen tot indexering is uitgegaan van het CPI per augustus 2019, met als meetpunten augustus 2018 en augustus 2019, hetgeen meer duidt op de eenvoudige maandmethode.

De Macro-Economische Impact Analyse studie van het Ministerie van Economische Ontwikkeling (hierna: MEO) van 4 december 2019 (zaaknummer 2019/046211) laat zien dat indexering van de minimumlonen naar verwachting zal leiden tot een stijging van de totale loonsom in 2020 met 10,08 miljoen gulden, een daling van het Bruto Binnenlands Product (BBP) met 0,4 procentpunt ten opzichte van het basispad, een afname van de binnenlandse bestedingen, een afname van de werkgelegenheid met 100 arbeidsplaatsen, een verslechtering van de concurrentiepositie en een afname van de overheidsinkomsten met NAf. 0,6 miljoen gulden in 2020. MEO adviseert om de indexering van het minimumuurloon per 2020 aan te houden, omdat 'een indexering van het minimumuurloon mogelijkwerijs een vooruitgang voor een groep werkenden betekent, maar een negatief effect heeft op een veel grotere groep in de samenleving.'

Tevens wijst MEO op onder meer de volgende mogelijke sociaal-economische gevolgen: vervanging van laaggeschoolde arbeid door kapitaal - met werkloosheid onder deze groep tot gevolg, minder vraag naar nieuwkomers op de arbeidsmarkt, een productiviteitsval, waarbij minimumloners te duur zijn geworden doordat hun productiviteit niet meer opweegt tegen de kosten die de werkgever minimaal moet maken, substitutie van minimumloners door hoger opgeleiden met een hogere productiviteit, toename van de vraag naar informele arbeid en een daling van de koopkracht van minvermogenden door de toename van de consumptieprijzen.

De SER constateert verder dat ook het advies van de directeur van de beleidsorganisatie van het Ministerie van Financiën (met zaaknummer 2019/046633) van 25 november 2019 negatief is. De SER vraagt zich

derhalve af op grond van welke overwegingen en argumenten de minister, ondanks de negatieve adviezen van MEO en van het Ministerie van Financiën, toch besloten heeft om het wetgevingstraject ter zake het voorstel tot indexering van het minimumloon per 1 januari 2020 voort te zetten. In de brief van de Uitvoeringsorganisatie Wetgeving en Juridische Zaken van het Ministerie van Algemene Zaken (hierna: UO/WJZ) wordt aangegeven dat de minister in het bijzonder advies van de SER wenst, op basis waarvan hij de beslissing tot wel of niet indexeren zal kunnen nemen.

De SER wenst hierbij op te merken dat de raad reeds in eerdere adviezen uitvoerig heeft geadviseerd over de indexering en/of de autonome verhoging van het minimumloon. In het initiatiefadvies van de SER inzake een verkenning van het beleidsthema 'Minimumlonen' van oktober 2017 (ref.nr. 173/2017-SER) is het beleidsthema vanuit diverse invalshoeken uitgebreid belicht. De SER verwijst dan ook naar deze eerdere adviezen, met de nadrukkelijke kanttekening dat deze adviezen integraal en in hun onderlinge samenhang in aanmerking dienen te worden genomen.

Naar het oordeel van de SER is het nogal opmerkelijk dat er in de NvT niet nader wordt ingegaan op de financiële implicaties van het ontwerp. De SER constateert evenwel dat in het advies van de beleidsorganisatie van het Ministerie van Financiën (met zaaknummer 2019/046633) van 25 november 2019 wordt gesteld dat 'de indexering geen financiële gevolgen zal kennen voor het Land'. Deze stelling wordt in hetzelfde advies evenwel genuanceerd met de volgende zinsnede: 'voor de begroting heeft dit voorstel geen directe gevolgen, behoudens als deze verhoging leidt tot verdere economische teruggang. Dan zullen de (overheids-)uitgaven stijgen en de (overheids-)inkomsten verder dalen'. De SER tekent hierbij aan dat ten tijde van het uitbrengen van voornoemd advies van de beleidsorganisatie van het Ministerie van Financiën de analyse van MEO nog niet was uitgebracht. Nu er volgens MEO negatieve macro-economische gevolgen van de indexering van de minimumlonen te verwachten zijn, mag er in redelijkheid vanuit worden gegaan dat de overheidsfinanciën eveneens negatief worden beïnvloed.

De SER onderschrijft in grote lijnen de analyse en conclusies van MEO en is eveneens de mening toegedaan dat economische groei en arbeidsproductiviteit zeer relevante factoren zijn die betrokken moeten worden bij het besluitvormingsproces met betrekking tot de indexering van de minimumlonen. De economie van Curaçao bevindt zich met vier (4) opeenvolgende jaren van recessie in een neerwaartse spiraal van toenemende negatieve economische groei, een sterk oplopende werkloosheid, afnemende arbeidsproductiviteit, toenemende inflatie en een groeiende informele economie. Indexering van het minimumloon met 2,7 procent houdt voor werkgevers opnieuw een kostenverhoging in. De ruimte om deze lastenverzwaring op te vangen is in de afgelopen jaren sterk afgenomen. Indexering van het minimumloon zal naar verwachting de neerwaartse spiraal dan ook doen versterken.

De SER acht het tegelijkertijd van groot belang dat er empirisch onderzoek wordt uitgevoerd naar de sociaal-economische effecten van een verhoging van het minimumloon. De analyse van MEO is gebaseerd op een model met aannames die voortvloeien uit de neoliberale economische theorie. Internationaal empirisch onderzoek toont evenwel aan dat in de praktijk de relatie tussen een verhoging van het minimumloon en macro-economische variabelen complex is en geen 'blueprint' relatie is. De focus van dit empirische onderzoek dient zich te richten op de mogelijke effecten voor de werkgelegenheid, arbeidsproductiviteit en economische groei.

Concluderend is de SER van mening dat uitsluitend op basis van de resultaten van empirisch onderzoek geëigende beleidsmaatregelen kunnen worden genomen, waarbij het met name gaat om consistentie van beleid, gericht op duurzame economische groei, productiviteitsstijging en voldoende ruimte voor behoud van koopkracht. Indexering van het minimumloon 2020 zal naar verwachting de aanhoudende economische krimp versterken, de werkloosheid doen stijgen, een inflatoir effect hebben en de armoede doen toenemen.

Migratie

Sociaal-economische vraagstukken gerelateerd aan migratie hebben al geruime tijd de aandacht van de SER. Eind oktober 2018 ondertekenden de premiers van Curaçao, Aruba en Sint Maarten een samenwerkingsprotocol op het gebied van (arbeids)migratie en bevolkingsbeleid in relatie tot de duurzame sociaal-economische ontwikkeling gericht op het weerbaar maken van de landen. In het protocol gaven zij eveneens aan het initiatief van de SER Aruba, SER Sint Maarten en SER Curaçao om gezamenlijk een symposium over dit thema te organiseren, te onderschrijven. Het symposium '*Migration and Socioeconomic Development, Policy Challenges and Options*' vond op 9 en 10 mei 2019 plaats in Curaçao. Centraal stond de vraag hoe de voordelen van migratie geoptimaliseerd kunnen worden en de nadelen geminimaliseerd. Hierbij kwamen de volgende thema's aan bod:

- migratie en duurzame sociaal-economische ontwikkeling: (wereldwijde en regionale) *evidence-based* bevindingen ten aanzien van de relatie tussen migratie en duurzame sociaal-economische ontwikkeling;
- kansen en uitdagingen van migratie (management) mythes en misconcepties; de liberale paradox; het veranderen van het narratief;
- trends in arbeidsmigratiebeleid en vluchtelingenbeleid: *lessons learned* ten aanzien van de effectiviteit van beleid & best practices. Caribisch perspectief op effectief migratiebeleid.

Keynotesprekers kwamen onder meer van de International Organization for Migration (IOM), Migration Policy Institute (MPI), Caribbean Migration Consultations (CMC), UNHCR, Canadian Embassy in Bogota, University of Curaçao, University of Sint Maarten, University of Amsterdam en de Think to DO Institute.

Het symposium heeft de vele kanten van migratie, en arbeidsmigratie in het bijzonder, belicht en heeft waardevolle inzichten, kennis en netwerken opgeleverd, die van belang zijn voor verdere beleidsontwikkeling op het gebied van arbeidsmigratie. Centraal hierin staat het inzicht dat arbeidsmigratiebeleid in samenhang met de beleidsvelden arbeidsmarkt, onderwijs, en bevolkingsbeleid moet worden gezien. Integraliteit, consistentie en effectiviteit van beleid zijn hierbij essentiële uitgangspunten. Binnen een dergelijk integraal beleidskader dienen uitdagingen en kansen van (arbeids)migratie zo goed mogelijk afgewogen te worden tegen de achtergrond van de behoefte en draagkracht van de Curaçaose samenleving.

Het vervolgtraject op het symposium bestaat uit een reeks van verkenningen met als thema 'migratie en de sociaal-economische ontwikkeling van Curaçao'. In het verslagjaar is een aanvang gemaakt met de eerste drie verkenningen uit deze reeks, die naar verwachting in 2020 door de SER zullen worden uitgebracht. Deze reeks van verkenningen beoogt een bijdrage te leveren aan het vraagstuk van de toekomstige houdbaarheid van de sociale zekerheid op Curaçao.

Het vraagstuk van de toekomstige houdbaarheid van de sociale voorzieningen is met de groeiende tekorten van de sociale fondsen een onderwerp van toenemende zorg. Het risico dat het huidige voorzieningenniveau van de sociale zekerheid op korte termijn reeds onbetaalbaar wordt indien de onderliggende oorzaken van deze tekorten niet worden geadresseerd en er geen beleidskeuzes worden gemaakt, neemt toe. De vraag die in deze verkenningen gesteld wordt is: in welke mate levert (arbeids)migratie een bijdrage aan de houdbaarheid van het sociale zekerheidstelsel? Met deze technische verkenningen wil de SER de discussie over en het draagvlak voor noodzakelijke beleidsveranderingen verbreden. Deze verkenningen geven geen aanbevelingen over beleidsmaatregelen, maar wel aanknopingspunten daarvoor. Een maatschappelijke dialoog is nodig om te komen tot gedragen beleidsmaatregelen.

Internationale activiteiten: AICESIS:

7-8 Maart 2019: Bestuursvergadering AICESIS, Curaçao

20 landen die lid zijn van de *International Association of Economic and Social Councils and Similar Institutions* (AICESIS) in vertegenwoordiging van alle regio's van de wereld alsmede 1 land als waarnemer hebben deelgenomen aan de bestuursvergadering van AICESIS in Curaçao. De aanwezige landen waren: Argentinië, Aruba, Benin, Kameroen, China, Zuid-Korea, Ivoorkust, Curaçao, Spanje, Frankrijk, Guinea, Luxemburg, Mali/UCESA, Marokko, Monaco, Nederland, Roemenië, Rusland, Senegal, Sint Maarten en Uruguay.

De belangrijkste besluiten die uit deze vergadering zijn voortgekomen waren:

- dat het voorzitterschap van AICESIS naar Ivoorkust gaat;
- dat de werkgroep 'Future of AICESIS', waarvan Curaçao ook onderdeel uitmaakte, goed werk verricht en haar werkzaamheden moet afronden ten behoeve van de komende Algemene Vergadering van AICESIS samen met de Secretaris-Generaal;
- dat het partnership met de Internationale Arbeid Organisatie (ILO) werd onderstreept terwijl de deelname van AICESIS aan de 100-jarig bestaansviering van de ILO werd bevestigd. Voorts werd afgesproken om aansluitend aan de Algemene Vergadering een gezamenlijke conferentie te houden met als titel: 'Good governance in the framework of the 2030 agenda';
- dat de aanvraag van de SER van Guatemala om toe te treden tot AICESIS, welke door SER-Curaçao aangemoedigd en begeleid was, werd gepresenteerd en goedgekeurd door de bestuursvergadering;
- dat er is afgesproken tot een gezamenlijke roadmap te komen tot een nieuwe website en een virtueel kantoor voor AICESIS;
- dat er besloten is ten aanzien van de sluiting van de SER van Brazilië een nota te sturen waarin aangegeven is dat stopzetting van de activiteiten aldaar betreurd is;
- dat het besluit door de regering van Argentinië om een nationale SER in Argentinië op te zetten werd omarmd, terwijl AICESIS daarnaast aangaf ook een samenwerkingsovereenkomst af te zullen sluiten met het Ministerie van Productie en Arbeid om tot een dergelijk instituut te komen. Voorts werd aangegeven dat een handleiding opgesteld zou kunnen worden met bruikbare tips om landen, die een nationale SER willen opzetten, te helpen.

Werkgroep 'Future of AICESIS':

Als onderdeel van de werkgroep 'Future of AICESIS' zijn over dit thema vanaf 2018 diverse stukken aangeleverd en discussies gevoerd via digitale kanalen met de landen die zich daartoe opgegeven hebben. Deze landen zijn: Griekenland, Frankrijk, Zuid-Korea, Ivoorkust en Spanje. De discussies werden veelal samen met dan wel door tussenkomst van de Secretaris-Generaal, de heer Fransico González de Lena en de Administrator gevoerd.

Op 10 januari 2019 vond in Brussel een deels virtuele (virtueel aanwezig waren Ivoorkust en de Secretaris-Generaal) en deels lijfelijke (de rest van de leden van de werkgroep) bijeenkomst plaats om intensief af te kunnen stemmen en zo snel mogelijk de werkgroepswerkzaamheden af te kunnen ronden ten behoeve van de opkomende bestuursvergadering. De contouren en uitgangspunten voor de werkgroep werden geschetst tijdens deze vergadering waarna ten behoeve van de Bestuursvergadering een document waar de landen/leden van de werkgroep achter stonden gepresenteerd kon worden.

Op basis van wat naar voren is gebracht door diverse landen, die geen lid van deze werkgroep zijn, tijdens de bestuursvergadering van AICESIS te Curaçao (7-8 maart 2019) werden naderhand stukken aangeleverd welke door de Secretaris-Generaal gecompileerd werden. Op basis van de daaropvolgende virtuele discussie, waarin SER-Curaçao een cruciale rol heeft gespeeld, zijn desgevraagd relevante stukken (o.m. over deelname van de leden aan de bestuurs- en algemene vergaderingen van AICESIS alsmede het betalingsgedrag van de leden) door de Secretaris-Generaal aangeleverd. Op basis van alle aangeleverde stukken hebben diverse virtuele besprekingen plaatsgevonden, al dan niet met één of meerdere SER-en tegelijk, en zijn tevens virtueel stukken uitgewisseld om tot één gezamenlijk stuk te komen dat tijdens de Algemene Vergadering gepresenteerd en bediscussieerd kon worden.

Inhoudelijk was er consensus over onder meer de toekomstige rol van AICESIS op het wereldtoneel, namelijk dat AICESIS haar internationale rol verder zou moeten bestendigen door meer aanwezigheid te creëren op relevante internationaal toegankelijke platforms. Daarnaast was uit efficiencyoverwegingen consensus om de eventuele conferentie ter zake aansluitend aan een ander evenement te doen houden.

9-11 oktober 2019 algemene vergadering, Boekarest

De algemene vergadering van de internationale vereniging van sociaaleconomische adviesraden en vergelijkbare instituten, AICESIS, vond plaats van 9 tot en met 11 oktober 2019 in de Roemeense hoofdstad Boekarest en stond in het teken van de viering van het twintigjarig bestaan van deze vereniging.

Bij de vergadering waren meer dan 50 landen vertegenwoordigd alsmede de Internationale Arbeidsorganisatie (ILO) en de Verenigde Naties Economische en Sociale Comité (UN-ECOSOC). De Latijns-Amerikaanse en Caribische regio was zeer goed vertegenwoordigd; naast Curaçao waren aanwezig de Dominicaanse Republiek, Guatemala, Sint Maarten en Aruba. Tijdens deze vergadering is er een nieuw bestuur gekozen. Het voorzitterschap werd overgedragen van de SER van Roemenië naar de SER van Ivoorkust. Het nieuwe werkthema werd gepresenteerd: 'An innovative AICESIS contributing to minimizing continental inequalities and vulnerabilities'.

Uitkomsten van deze vergadering voor SER-Curaçao waren:

1. SER-Curaçao werd wederom gekozen als bestuurslid, deze keer samen met SER-Sint Maarten;
2. tevens werden wij aangewezen als Waarnemend Secretaris-Generaal voor de Latijns-Amerikaanse en Caribische regio;
3. voorts werd SER-Guatemala toegelaten tot AICESIS mede op voorstel en door de voorbereiding van SER-Curaçao;
4. mede door de inspanningen van SER-Curaçao in de AICESIS-werkgroep 'Future of AICESIS' heeft de nieuw-aangetreden voorzitter van AICESIS, de SER van Ivoorkust, in zijn Roadmap voor zijn voorzitterschap de rol van de regionale Secretarissen-General willen onderstrepen door meer activiteiten in dat verband te organiseren.

Aansluitend op de Algemene Vergadering werd gezamenlijk met de SER-Roemenie en de ILO een conferentie georganiseerd, getiteld: 'The governance of the digital economy: the critical role of social dialogue through ESC-Sis'. SER-Curaçao heeft er een presentatie verzorgd en er werden 'best practices' van zowel de ILO als de aanwezige SER-en gedeeld. Men was het eens dat dit thema meer aandacht behoeft in de toekomst en dat de SER-en en vergelijkbare instituties hierbij een cruciale rol kunnen spelen. Uiteraard werden op de website van de SER de diverse presentaties maar ook relevante papers van de ILO ter zake gedeeld.

Regionale CESALC activiteiten

5 april 2019, Guatemala City

SER-Curaçao is op 5 april 2019 op werkbezoek geweest naar Guatemala ter verdere voorbereiding van de reactivering van het regionale netwerk van Sociaal Economische Raden en vergelijkbare instituten en van het toetreden van de SER-Guatemala tot AICESIS in de Algemene Vergadering van AICESIS van 2019.

4 & 5 september 2019, La Antigua

Door de constante inspanningen van SER-Curaçao kon de reactivering van het CESAL-netwerk plaatsvinden op 4 september 2019 in La Antigua, Guatemala. Uiteraard was SER-Curaçao aanwezig bij de re-activering van het CESAL-netwerk, daarnaast waren aanwezig vertegenwoordigers van de Dominicaanse Republiek, Honduras en Spanje. Tijdens die bijeenkomst werd tevens de website van CESALC gelanceerd (www.cesalc.org) en daarnaast werd de nieuwe governance structuur en werkwijze vastgesteld van het netwerk. Andere onderwerpen waren de toekomst van werk en de kansen op fatsoenlijk werk en het afstemmen van nationaal/regionaal beleid om de duurzame ontwikkelingsdoelen (de SDGs) van de Verenigde Naties te realiseren. Op eerdergenoemde website is gedetailleerde informatie te vinden van de gemaakte afspraken.

2-4 december 2019, La Antigua

In de vergadering 'Sociale samenhang en Agenda 2030: niemand in de steek laten', die in Antigua, Guatemala van 2 – 4 december 2020 plaatsvond, werd erop aangedrongen dat de sociaal-economische raden van de Latijns-Amerikaanse en Caribische regio zich gezamenlijk moeten buigen over de wijze waarop de adviesorganen de VN 2030 Agenda in hun inhoudelijke activiteiten integreren en het CESALC-netwerk aldus verder versterken. Een technische delegatie van SER-Curaçao woonde deze regionale vergadering bij.

Uitkomsten van deze vergadering waren onder meer:

- 1) dat het coördinatorschap van deze regionale samenwerking is overdragen aan de SER van Honduras;
- 2) dat is afgesproken dat de eerstvolgende bijeenkomst van het netwerk op Curaçao gehouden zal worden;
- 3) dat de banden werden aangehaald met de aanwezige vertegenwoordigers van Honduras, Guatemala, de Dominicaanse Republiek, Colombia, Peru en El Salvador.

Activiteiten in verband met 'Future of Work'/ILO thema's

Er zijn diverse werksessies georganiseerd om meer bewustwording over de kansen en mogelijkheden maar ook de uitdagingen van verdere digitalisering op Curaçao onder de aandacht te brengen. Immers de Internationale Arbeidsorganisatie (ILO) heeft het thema 'Future of Work' gekozen om haar 100-jarig bestaan in juni 2019 te vieren. Aangezien digitalisering grote sociaal-economische gevolgen kan hebben heeft de SER daar diverse sessies aan besteed, waarbij zowel informatie over het verloop van het event zelf als de inhoudelijke informatie gedeeld werd op de SER-website. Participatie aan deze sessies stond open voor

alle relevante stakeholders, dus naast vertegenwoordigers van werkgevers en -nemers konden tevens academici en ambtenaren van de ministeries van Onderwijs en Arbeid aan deze sessies deelnemen.

Het was derhalve niet verbazingwekkend dat toen de Global Entrepreneurship Summit een locatie op Curaçao zocht om een dergelijke sessie te houden zij voor de SER heeft gekozen. Op 14 maart 2019 is de sessie getiteld : 'The Future of Work: Discover your entrepreneurial mindset' gehouden, als onderdeel van de 'Road to GES 2019: Future of work session'. Deze sessie is zeer goed bezocht, vooral door veel mensen uit het bedrijfsleven, en is zeker voor wat betreft de bewustwording met betrekking tot het onderwerp ervaren als een substantiele bijdrage. Uiteraard heeft een groot aantal medewerkers van het Bureau deelgenomen aan deze sessie. De allerm minst verbazingwekkende algemene conclusie was dat in het onderwijs de nodige aanpassingen moeten plaatsvinden opdat de bevolking van Curaçao weerbaarder wordt en beter op de toekomst is voorbereid.

Op 11 mei 2019 heeft de SER over het onderhavige thema een mini-conferentie georganiseerd, waarbij de invalshoeken van de werkgevers, het bedrijfsleven en de vakbonden uit de doeken werden gedaan. Het thema werd ook belicht vanuit de Human Resource hoek, het onderwijs en uiteraard de economische hoek. Dit werd gedaan in aanloop naar het eeuwfeest van de ILO in juni 2019 die ditzelfde thema heeft gehad. Om een beeld te krijgen van wat er allemaal op Curaçao met het thema gedaan werd aan activiteiten etcetera, is een compilatie in een rapport opgenomen. Met de compilatie als uitgangspunt werden de diverse invalshoeken door experts toegelicht en werd in een goed gevulde zaal gediscussieerd over het thema. De teneur van de uitkomst van de mini-conferentie was dat er vanuit alle gremia actie vereist is, met name op het gebied van onderwijs.

Vervolgens heeft op 14 en 15 mei 2019 de 11de Caribische ministeriele conferentie van de Internationale Arbeidsorganisatie (ILO) te Barbados plaatsgevonden. De titelervan was: 'Shaping a better future of work for the Caribbean'. Inzet van de conferentie was het rapport van de ILO 'work for a brighter future'. Deze conferentie stond ook in het teken van de viering van het aanstaande 100-jarig bestaan van de ILO. SER-Curaçao heeft hieraan deelgenomen in haar rol als waarnemend secretaris-generaal voor de Latijns-Amerikaanse en Caribische regio van AICESIS. Tijdens de conferentie kregen aanbevelingen, die in het eerder genoemd rapport opgesomd waren, meer gestalte voor de landen in de Caribische regio. Zo werd voor onze regio ingezoomd op de mogelijkheden van de groene economie en de randvoorwaarden voor het ontwikkelen van de zorg economie. Alle relevante informatie ter zake is op onze website gezet, inclusief de presentaties van de aanwezige Ministers van Arbeidszaken, hoge ambtenaren en ILO deskundigen.

De Internationale Arbeids Conferentie (IAC) heeft van 13 tot en met 17 juni 2019 plaatsgevonden in het Zwitserse Genève. Tijdens de conferentie is het honderdjarig bestaan van de ILO gevierd. De conferentie had als thema 'The future of work'. Ruim 10 jaar lang is de ILO bezig geweest zich naar deze viering toe te werken door wereldwijd aandacht voor dit thema te vragen en er zelf veel aandacht aan te besteden. De SER van Curaçao is als waarnemer aanwezig geweest bij deze viering, mede omdat de SER op Curaçao veel aandacht aan dit thema had besteed. SER-Curaçao mocht als waarnemer de werkwijze van diverse tripartiete werkgroepen (o.m. die welke de eindverklaring van de conferentie had voorbereid) van dichtbij meemaken. Op basis van deze ervaring zijn diverse relevante items op de website van de SER geplaatst zodat ook de Curaçaose gemeenschap hiervan nota kan nemen. Als een van de voorbereidingen die voorafgaand aan deze conferentie waren getroffen, is op 7 juni 2019 een skypegesprek gehouden met de ILO-expert ter zake.

Op 25 juli 2019 heeft in Curaçao het seminar 'It's the economy, stupid' plaatsgevonden. De SER heeft hieraan deelgenomen. Immers in deze tijden van grote ongelijkheden waarbij de gevolgen voor de arbeidsmarkt in de toekomst nog grotere ongelijkheden kunnen veroorzaken, is het zaak uitdagingen aan te pakken en kansen te creëren. Dit is noodzakelijk om duurzame ontwikkeling te verzekeren, met minder armoede en meer gelijkwaardige kansen voor alle inwoners.

Bij dit drukbezochte seminar dat onder meer door de Kamer van Koophandel was gesponsord, was de boodschap van de SER dat er stappen gezet moeten worden om meer arbeid te garanderen in Curaçao. Daarbij is niet alleen aandacht nodig voor digitalisering, maar ook voor vergrijzing, klimaatverandering en versnelde globalisering. Structurele institutionele zwaktes moeten aangepakt worden en daarnaast zal actie

ondernemen moeten worden om de effectiviteit van het ambtelijk apparaat en de kwaliteit van de dienstverlening te verbeteren. Daartoe zijn fundamentele institutionele innovaties noodzakelijk. Daarnaast is het van belang dat de trainingsmogelijkheden goed aansluiten op de arbeidsmarkt. Ook bestaat de noodzaak zorg te dragen voor inclusieve economische groei en een verschuiving van de informele economie naar de formele economie. Bovenal is een verandering in de manier van denken van belang om beter geëquipeerd te zijn voor de toekomst van arbeid.

Brussel 2019

Guatemala 2019

Global Entrepreneurship Summit 2019

Financiën

Met betrekking tot de begroting van de SER, die beheerd wordt door het bureau secretariaatvoering SER/ROA/GOA, kan worden gesteld dat in het jaar 2019 diverse overhevelingen (af- en overschrijvingen) moesten plaatsvinden in verband met onder meer:

- het aanpassen van het huurbedrag van het pand van het secretariaat;
- het volgen van opleidingen en trainingen door het personeel, te weten:
 - o training de informele leider;
 - o EPM workshop;
 - o photoshop;
 - o seminar electric vehicles;
- ICT gerelateerde noodzaak voor een 'managed storage and backup';
- de organisatie van internationale evenementen zoals een AICESIS board-meeting, een migratie-symposium en een interactieve sessie over medezeggenschap verzorgt door CAOP;
- actieve deelname aan internationale conferenties (Aicesis/CESALC/ILO) door de directeur/algemeen secretaris en een senioradviseur van het bureau secretariaatvoering.

Onderstaande tabel bevat een gedetailleerd overzicht van het oorspronkelijke budget zoals goedgekeurd door de Staten voor de activiteiten van de SER voor het dienstjaar 2019 (eerste kolom), gevolgd door de begrotingswijzigingen die werden doorgevoerd (tweede kolom), met in het laatste kolom het restantbudget waarmee het dienstjaar 2019 is afgesloten.

Bedragen zijn in NAf. ¹	Oorspronkelijk budget	Begrotingswijziging	Saldo per 31 december 2019 ²
Inhuur van Personeel	11772	(11350)	3419
Kosten vertaling & vertolking	24525		5445
Stagiaires, vrijwilligers & vakantiejobs	0	11350	2539
Werving personeel	1962		1962
Uitzending & detachering	9810	(8200)	1610
Opleiding & Training	63765	77000	4048
Kleding & uitrusting	784	1600	34
Vervoer	0	6900	555
Vergaderkosten & Presentiegeld	161963	(28500)	73817
Representatie & voorlichting	73575	(6300)	15109
Vervoer, Reis- en Verblijfkosten	49050	29500	652
Huur Gebouwen en Terreinen	191295	8005	0

¹ Bedragen zijn afgerond op hele guldens

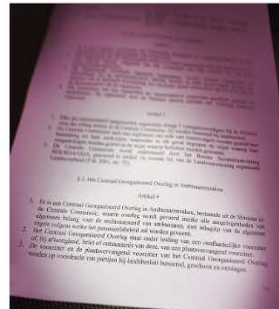
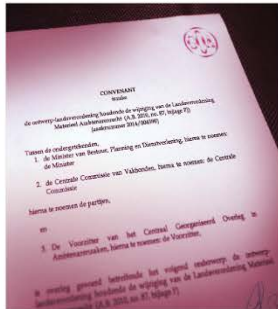
² Een deel van dit saldo is in 2019 verplicht.

Bedragen zijn in NAf. ¹	Oorspronkelijk budget	Begrotingswijziging	Saldo per 31 december 2019 ²
Onderhoud Gebouwen & Terreinen	8829	5500	2497
Verzekeringen en Belastingen Huisvesting	9810	(8300)	1510
Verbruik nutsvoorzieningen	42183		7295
Onderhoud duurzame roerende goederen	6867	2600	170
Overig huisvesting	1962		837
Huur & lease kantooruitrusting	18835	750	34
Onderhoud kantooruitrusting	4905	11147	(158)
Kleine inventarisgoederen	12753		269
Telefoon- & faxkosten	14715		1900
Porto & vrachtkosten	490		340
Abonnementen & lectuur	9810	(1600)	423
Contributies & lidmaatschappen	7357		1449
Publieke voorlichting	11772		5391
Advieskosten	49050	(19152)	23898

Samenstelling SER – per 31 december 2019

		Naam
LEDEN		Onafhankelijk
	1	Dhr. mr. W.J. Meriaan
	2	Dhr. C.I. Rojer MBA
	3	Vacature
		Werkgeversvertegenwoordigers
	4	Dhr. mr. J.H. Jacobs
	5	Dhr. J. Kusters
	6	Vacature
		Werknemersvertegenwoordigers
	7	Dhr. H. Mongen
	8	Dhr. P.A. Cova
	9	Vacature
		Naam
PLV-LEDEN		Onafhankelijk
	1	Mw. mr. K. de l'Isle
	2	Dhr. Ir. S.W. Coutinho MBA – tot en met 30 juni 2019, <i>vacature</i>
	3	Vacature
		Werkgeversvertegenwoordigers
	4	Dhr. drs. R.F.M. Thuis
	5	Dhr. drs. R.P.J. Liew
	6	Vacature
		Werknemersvertegenwoordigers
	7	Dhr. J.P. Zimmerman
	8	Dhr. R.G. Ilario
	9	Vacature

OVER HET CGOA

Centraal Georganiseerd Overleg in Ambtenarenzaken

Het Centraal Georganiseerd Overleg in Ambtenarenzaken

CGOA

Het Centraal Georganiseerd Overleg in Ambtenarenzaken (CGOA) heeft als juridische basis de Landsverordening van 21 augustus 2008 houdende regels met betrekking tot de structuur van het overleg inzake aangelegenheden van algemeen belang betreffende de rechtstoestand van ambtenaren (P.B. 2008, no. 70).

Ingevolge artikel 4, eerste lid van de Landsverordening Georganiseerd Overleg in Ambtenarenzaken wordt overleg gevoerd inzake alle aangelegenheden van algemeen belang voor de rechtstoestand van ambtenaren, met inbegrip van de algemene regels volgens welke het personeelsbeleid zal worden gevoerd.

Het CGOA bestaat uit de minister van Bestuur, Planning en Dienstverlening in vertegenwoordiging van de regering en de Centrale Commissie van Vakbonden (CCvV) en staat onder leiding van een onafhankelijke voorzitter. Het CGOA vergadert in principe één keer per maand, en wel op de derde donderdag van de maand.

Indien wenselijk kunnen onderwerpen voorbereid of besluiten nader uitgewerkt worden door werkgroepen die door het CGOA worden ingesteld. In het jaar 2018 waren er enkele werkgroepen ingesteld, die helaas niet veel hebben vergaderd. Als uitzondering kan vermeld worden dat het werkgroep Onderwijs veel bijeenkomsten heeft gehad, die ook concrete resultaten heeft opgeleverd. Jammer dat aan het eind van de rit geen formalisatie in het CGOA heeft plaatsgevonden. Wel hebben beide partijen, tijdens een informele bijeenkomst, kenbaar gemaakt in de toekomst meer gebruik te willen maken van de werkgroepen ter voorbereiding van te behandelen onderwerpen of ter nadere uitwerking van in het overleg genomen besluiten. Onder het paragraaf 'Het Centraal Georganiseerd Overleg in toekomstperspectief' leest u meer hierover.

De Centrale Commissie van Vakbonden

De CCvV bestaat uit vertegenwoordigers van de organisaties die als representatief zijn aangemerkt. In de CCvV hebben 5 representatieve organisaties zitting, met elk 3 vertegenwoordigers. De vertegenwoordigers hebben ook hun plaatsvervangers.

Deze representatieve organisaties zijn:

- Algemene Bond van Overheid en overige personeel (ABVO);
- Nationaal Algemene Politie Bond (NAPB);
- Sindikato Trahadornan di Aduana i Fiskalia (STrAF);
- Sindikato Amtenarnan di Polis i Kadena Hudisial (SAP);
- Sindikato di Trahadó den Edukashon na Kòrsou (SITEK).

De CCvV vergadert in principe één keer per maand op de eerste donderdag van de maand.

De voorzitter van de CCvV wordt bij toerbeurt aangewezen door de desbetreffende representatieve organisatie die in dat jaar voorzitterschap heeft. Het voorgaande geldt ook voor de plaatsvervangende voorzitter. Indien nodig kan de CCvV ook commissies instellen om bepaalde onderwerpen nader uit te werken ten behoeve van het CGOA. De ondersteuning van het CGOA en de CCvV geschiedt door het Bureau Secretariaatvoering SER/ROA/GOA.

Werkwijze van het CGOA

De minister legt door tussenkomst van de voorzitter, voorstellen voor betreffende regelgeving, beleidsnota's of anderszins vastgelegde voornemens ten behoeve van het overleg in het CGOA.

De CCvV kan tevens voorstellen door tussenkomst van de voorzitter voorleggen aan de minister.

De minister (lees de regering) zal niet beslissen over voorstellen betreffende aangelegenheden van algemeen belang voor de rechtstoestand van ambtenaren, dan nadat partijen overleg hebben gevoerd.

Een voorstel tot invoering of wijziging van een regeling met rechten en verplichtingen van individuele ambtenaren wordt slechts uitgevoerd, indien daarover overeenstemming bestaat tussen partijen van het CGOA. Het resultaat van het overleg wordt neergelegd in een door de partijen en de voorzitter ondertekend convenant. Afgelopen jaar hebben partijen geen convenant getekend.

De Landsverordening Georganiseerd Overleg in Ambtenarenzaken biedt tevens de mogelijkheid om een sectoraal georganiseerd overleg in te stellen. In een dergelijk overleg wordt overleg gevoerd tussen de centrale commissie enerzijds en de minister die verantwoordelijk is voor het beleid in die sector anderzijds. Men kan hierbij denken aan een sectoraal georganiseerd overleg voor justitie of voor onderwijs. In het kader van het Sectoraal Georganiseerd Overleg in Ambtenarenzaken bestaat, in afwijking van het bepaalde in artikel 3, eerste lid, de centrale commissie alleen uit de vertegenwoordigers van de als representatief aangemerkte organisaties die specifiek tot doel hebben het behartigen van de belangen van de ambtenaren die in de desbetreffende sector werkzaam zijn. Het landsbesluit houdende algemene maatregelen van 15 november 2019 ter uitvoering van artikel 20, eerste lid, van de Landsverordening Georganiseerd Overleg in Ambtenarenzaken (Landsbesluit Sectoraal Georganiseerd Overleg in Ambtenarenzaken) is op 17 december 2019 in werking getreden.

De Advies- en arbitragecommissie

Taak van de Advies- en arbitragecommissie is te adviseren dan wel een bindende uitspraak te doen inzake geschillen tussen partijen. Er bestaat een geschil indien partijen niet tot overeenstemming kunnen komen. Overeenstemming tussen partijen is vereist voor onderwerping van een geschil aan de Advies- en arbitragecommissie. In dit kader is het belangrijk om te vermelden dat er veel discussie is geweest tussen partijen over de vraag of 'de betaling van indexering en de 3% regeling' wel of geen onderwerp is waarover overleg gepleegd moet worden in het CGOA. In februari 2019 hebben de ambtenaren gestaakt omdat ze hun indexering over het jaar 2018 uitbetaald wilden krijgen. Het Land Curaçao heeft naar aanleiding van de staking een kort geding aangespannen tegen de vakbonden vertegenwoordigd in de CCvV.

De rechter heeft in het vonnis het Land bevolen om, bij gelegenheid van het CGOA-overleg van 28 februari 2019 en eventueel vervolgoverleg met de vakbonden, in overleg te treden over de betaling van de indexering, de toekenning van de bezoldigingstrede per 1 januari 2019 en de 3%-regeling.

Er is een geschil opgetreden aangezien de CCvV van oordeel is dat naar aanleiding van de uitspraak in voornoemd vonnis in het CGOA overleg gepleegd moet worden over de datum van betaling van de indexering en de 3%-regeling, terwijl de minister het tegendeel stelt. De CCvV heeft conform het bepaalde in artikel 15, eerste lid, van de Landsverordening Georganiseerd Overleg in Ambtenarenzaken de Advies- en arbitragecommissie verzocht om een advies uit te brengen over de vraag of de uitbetaling van de indexering over het jaar 2018 en de betaling van de 3%-uitkering onderwerpen van overleg zijn in de zin van artikel 4 van de Landsverordening Georganiseerd Overleg in Ambtenarenzaken. De commissie heeft partijen eveneens aangeraden om het overleg hierover in het CGOA te hervatten.

Vooralsnog is het overleg inzake de 'betaling van indexering en de 3% regeling' nog niet hervat. Dit omdat de minister van mening is dat de Advies- en arbitragecommissie niet bevoegd was om een advies te geven. Op 13 november 2019 heeft de voorzitter van de commissie, mr. Fred Wiel, per brief aangekondigd dat hij per 1 januari 2020, zijn ontslag zal nemen als voorzitter van het Advies- en arbitragecommissie.

Informele bijeenkomst

Ter verbetering van de efficiëntie van het ambtenarenapparaat en om de personeelskosten te verlagen vond er op 29 oktober 2019 een informele bijeenkomst plaats in het Acoya Curaçao Resort, Villas and Spa. Het doel van de bijeenkomst was onder andere dat partijen hun mening zouden geven op het personeelsbeleid van de regering en om samen tot een prioriteitenlijst te komen welke binnen een termijn van zes maanden behandeld moest worden, rekening houdend met de beschikbare personeels- en bestuurscapaciteit van de regering.

Gedurende deze bijeenkomst hebben de vijf vakbonden, vertegenwoordigd in de CCvV, met de minister een gezamenlijke prioriteitenlijst opgesteld, ter behandeling in de periode van november 2019 tot en met april 2020. Dit om een meer efficiënte, effectieve functionering van het ambtenarenapparaat te bevorderen, met als doel een verlaging van de personeelskosten.

De prioriteitenlijst moest in 2019 nog in het CGOA geformaliseerd worden, maar dit is niet gelukt. Deze prioriteitenlijst bevat onderwerpen die betrekking hebben op de rechtstoestand van ambtenaren en op het personeelsbeleid.

Conform de bepalingen in de Landsverordening Georganiseerd Overleg in Ambtenarenzaken dient er eerst overleg gevoerd te worden en overeenstemming zijn bereikt in het CGOA voordat de overheid over kan gaan tot vaststelling en uitvoering van de verschillende onderwerpen. De vaststelling van de onderwerpen, waarover consensus is bereikt, wordt in een convenant opgenomen. Partijen en de voorzitter van het CGOA ondertekenen het convenant.

Hieronder treft u een overzicht van het aantal vergaderingen per organisatie.

organisatie	aantal vergaderingen 2019
GOA	18
CCvV	41
Advies- en arbitragecommissie	3
Commissies	4
Werkgroepen	12

Symposium en workshop

Op donderdag 5 december 2019 heeft het Centrum Arbeidsverhoudingen Overheidspersoneel (CAOP) in samenwerking met het CGOA een presentatie over medezeggenschap georganiseerd. De dynamische en interactieve presentatie werd verzorgd door Marco Sikkel en Alphons de Lange, beiden werkzaam bij het CAOP en gedurende vele jaren intensief betrokken bij de ontwikkeling van medezeggenschap op o.a. Curaçao.

De presentatie is een eerste in een reeks geplande bijeenkomsten over het thema 'Betekenisvol werk'. Werk wordt o.a. betekenisvoller indien medewerkers op hun werkomgeving, werkinrichting en op voorgenomen organisatiebesluitvorming invloed kunnen uitoefenen die ertoe doet. Het CAOP verbindt onafhankelijke wetenschap met beleid en praktijk, zorgt voor kennisdeling binnen en tussen sectoren en beoogt hiermee bij te dragen aan een samenleving waarin mensen betekenisvol kunnen werken.

De bijeenkomst is bijgewoond door de vertegenwoordigers van de overheidsvakbonden die deelnemen in het CGOA, leden van de Sociaal-Economische Raad, en verschillende ambtenaren uit diverse ministeries. Medezeggenschap gaat over de wijze van betrokkenheid van medewerkers bij het reilen en zeilen van de (overheids)organisatie waarin zij werken. Het CAOP heeft tijdens deze bijeenkomst aandacht besteed aan de onderscheidene vormen van medezeggenschap, namelijk directe, indirecte, en externe medezeggenschap. Met het oog op de doelgroep, namelijk de overheid, wilde het CAOP verkennen of er voornamelijk voor de indirecte medezeggenschap een rol is weggelegd waarbij ook een stap kan worden gemaakt naar betekenisvol werk. In vervolgbijeenkomsten zal hier nader op worden ingegaan.

Toekomst dialoog binnen het CGOA

Het jaar 2019 was voor het CGOA een jaar dat gekenmerkt werd door interpretatieverschillen van de bepalingen in de Landsverordening Georganiseerd Overleg in Ambtenarenzaken, met dien verstande dat de minister soms unilaterale beslissingen had genomen. Dit tot grote ontevredenheid van de CCvV aangezien zij er wel van overtuigd was dat er eerst overleg in het CGOA had moeten plaatsvinden.

Er is alleen sprake van een overleg met een open en reëel karakter, indien het streven van beide partijen gericht is op overeenstemming. Er is sprake van overeenstemming, indien de CCvV en de minister zich in het voorstel kunnen vinden.

Geconcludeerd kan worden dat op dit gebied nog veel moet gebeuren om daadwerkelijk tot een dialoog met een open en reëel karakter te komen. Dit valt temeer te betreuren omdat de Landsverordening Georganiseerd Overleg in Ambtenarenzaken al meer dan 10 jaar bestaat. Hopelijk zal het 'Akkoord van Bramendi' een bijdrage aan de gewenste dialoog leveren.

Samenstelling CGOA – Per eind 2019

Functie	Naam
Voorzitter CGOA	Dhr. prof. dr. ing. Valdemar F. Marcha
Plv. Voorzitter CGOA	Dhr. mr. Franklin M. Hanze
Minister van Bestuur, Planning en Dienstverlening	Dhr. drs. ing. Armin E. Konket
Secretaris CGOA	Dhr. drs. Raúl J. Henriquez
Voorzitter CCvV	Dhr. Mario A. Chirino
Plv. Voorzitter CCvV	Dhr. George A.F. Hernandez
ABVO:	
Lid	Adri A. Williams (voorzitter ABVO)
Lid	Dhr. Wendy E. Calmes
Lid	Dhr. George A.F. Hernandez Ignacio
Plv. lid	Dhr. Kenneth Bremer
Plv. lid	Mw. Asmara T. R. Thode
Plv. lid	Mw. Afaline I. Soares
N.A.P.B.:	
Lid	Dhr. Elvis Juliana (voorzitter NAPB)
Lid	Mw. Denise J. Harms
Lid	Nehomar Mateo
Plv. Lid	Mw. Soraida Cicilia
Plv. Lid	Mw. Ariola Paulina-Bitorina
Plv. Lid	Mw. Mari J. Pinedo

Functie	Naam
STrAF:	
Lid	Dhr. Mario A. Chirinos
Lid	Dhr. J.M. Lourens (voorzitter STrAF)
Lid	Dhr. Willem H. van Lamoën
Plv. Lid	Dhr. Michael F. Winklaar
Plv. Lid	Dhr. Richard Hansen
Plv. Lid	Mw. Patricia Pinedo
SAP:	
Lid	Dhr. Marco Anthony Lacle (voorzitter SAP)
Lid	Dhr. Brian M. de Windt
Lid	Dhr. Amadeo V. E. Vilchez
Plv. Lid	Dhr. Arlexdavid M. Overman
Plv. Lid	Dhr. Clifford E. Winklaar
Plv. Lid	Dhr. Edmiro P. Jansen
SITEK:	
Lid	Dhr. Frensel Josefina
Lid	Dhr. Frank Quirindongo
Lid	Dhr. Sidney Justiana
Plv. Lid	Mw. Mariëla Manuel
Plv. Lid	Dhr. Darius Plantijn (voorzitter SITEK)
Plv. Lid	Mw. Ilgemarlaine Luijando

Bijlage 1

Adviesverzoeken en advisering 2017- 2018

Tabel met adviesverzoeken en advisering in 2017

Onderwerp	Datum ontvangst adviesverzoek, zaaknr. en ref.nr.	Datum vaststelling advies en ref.nr.
Ontwerplandsbesluit h.a.m., strekkende tot de instelling van een economische zone te Parera (E-Zone Amicorp)	1 maart 2017 Zaaknr. 2015/059325 Ref.nr. 028/2017-SER	12 april 2017 70/2017-SER
Ontwerplandsverordening tot wijziging van de Landsverordening op de winstbelasting 1940 en de Algemene landsverordening Landsbelastingen	20 juli 2017 Zaaknr. 2017/010198 Ref.nr. 122/2017 SER	1 september 2017 160/2017-SER
Ontwerplandsbesluit h.a.m., ter uitvoering van artikel 13, tweede lid, van de landsverordening minimumlonen	7 september 2017 Zaaknr. 2017/028779 Ref.nr. 164/2017-SER	4 oktober 2017 172/2017-SER
Concept ministeriële regeling met algemene werking regelende de indexering van het minimumloon per 1 januari 2018 met 1,2%	15 december 2017 Zaaknr. 2017/043176 Ref.nr. 194/2017-SER	20 december 2017 196/2017-SER
Initiatief-advies inzake een verkenning van het beleidsthema 'Minimumlonen'.	NVT	4 oktober 2017 173/2017-SER

Tabel met adviesverzoeken en advisering in 2018

Onderwerp	Datum ontvangst adviesverzoek, zaaknr. en ref.nr.	Datum vaststelling advies en ref.nr.
Initiatiefontwerplandsverordening tot wijziging van de Landsverordening Algemene Ouderdomsverzekering (P.B. 1960, no. 83) en de Landsverordening Algemene Weduwen- en wezenverzekering (P.B. 1965, no. 194)	8 januari 2018 Nr. 0371-1 V/17-18 Ref.nr. 001/2018-SER	23 maart 2018 024/2018-SER
Initiatiefontwerplandsverordening houdende regels inzake een wettelijk basispensioen	8 januari 2018 Nr. 0371-1 V/17-18 Ref.nr. 001/2018- SER	16 mei 2018 047/2018-SER
Ontwerplandsverordening reparatie preferentiële belastingregimes	7 februari 2018 Zaaknummer 2018/004389	16 maart 2018 022/2018-SER

Onderwerp	Datum ontvangst adviesverzoek, zaaknr. en ref.nr.	Datum vaststelling advies en ref.nr.
	Ref. nr. 010/2018-SER	
Conceptlandsbesluit, h.a.m., tot wijziging van het Eilandsbesluit personenvervoer	15 februari 2018 Zaaknummer 2016/22958, 2016/056064 Ref.nr. 014/2018-SER	6 juli 2018 086/2018-SER
Initiatiefontwerplandsverordening regelende de instelling, inrichting, samenstelling en bevoegdheden van een Raad voor Onderwijs en Arbeidsmarkt Curaçao	17 mei 2018 Nr. 415c V/16-17 Ref.nr. 046/2018-SER	10 augustus 2018 106/2018-SER
Conceptlandsbesluit, h.a.m., ter uitvoering van artikel 1, zevende lid, van de Landsverordening belastingfaciliteiten investeringen	13 juli 2018 Zaaknummer 2018/31239 Ref.nr. 091/2018-SER	10 augustus 2018 105/2018-SER
Initiatiefontwerplandsverordening houdende regels inzake een Verplicht Basispensioen	8 augustus 2018 Nr. 0371-1dV/17-18 Ref.nr. 104/2018-SER	19 oktober 2018 139/2018-SER
Ontwerplandsverordening Belastingherzieningen 2018	24 augustus 2018 Zaaknummer 2018/037042 Ref.nr. 109/2018-SER	21 september 2018 128/2018-SER
Ontwerp-ministeriële regeling, met algemene werking, houdende toepassing van artikel 13, eerste lid, van de Landsverordening minimumlonen	5 november 2018 Zaaknummer 2018/047793 Ref.nr. 141/2018-SER	23 november 2018 148/2018-SER
Ontwerplandsbesluit, h.a.m., strekkende tot het permanent maken van de per 1 januari 2018, bij Ministeriële Regeling, met algemene werking, doorgevoerde tijdelijke verhoging van het minimumuurloon	13 november 2018 Zaaknummer 2018/049520 Ref.nr. 144/2018-SER	23 november 2018 149/2018-SER

Bijlage 2

Personeelsbezetting bureau secretariaatvoering SER/ROA/GOA - per 31 december 2019

Dhr. drs. Raúl J. Henriquez	-	Directeur/Algemeen Secretaris
Mw. mr. Sharlyn Curial-Villarreal	-	Sr. Adviseur Adviesorganen (jurist)
Mw. drs. Barbara R. Perquin	-	Sr. Adviseur Adviesorganen (niet-Westers socioloog)
Mw. mr. Miloushka M. Sboui-Racamy	-	Sr. Adviseur Adviesorganen (jurist)
Mw. Ingrid Bernadina-Provence MBA	-	Sr. Adviseur Adviesorganen (bedrijfskundige)
Mw. drs. Sonja Boersma	-	Sr. Adviseur Adviesorganen (algemeen econoom)
Mw. Sandra C. Raphaëla	-	Hoofd Logistieke Ondersteuning
Mw. Lidia Rocha Teixeira-	-	Documentalist
Mw. Rozette Daal-Macnack	-	Administratief medewerker
Dhr. Siegert Marten (Tot juli 2019 gedetacheerd)	-	ICT-medewerker
Mw. Ruthsella Doran	-	Medewerker Logistieke Ondersteuning
Mw. Charely Puriël	-	Medewerker Logistieke Ondersteuning
Dhr. Michael Ogenia	-	Bode/ Chauffeur

Eindnoten

- ¹ In 2016 vonden 14 voorbereidende en 6 plenaire vergaderingen plaats, in 2017 respectievelijk 10 en 4 vergaderingen, en in 2018 respectievelijk 17 en 14.
- ² Zaaknummer 2018/052829, ref.nr. 066/2019-SER.
- ³ 0198-1 V/18-19, ref.nr. 012/2019-SER.
- ⁴ Ontwerplandsverordening belastingherziening 2019 (zaaknummer 2019/029774, ref.nr. 102/2019-SER).
- ⁵ Ontwerplandsverordening algemene bestedingsbelasting (zaaknummer 2019/034736, ref.nr. 113/2019-SER).
- ⁶ Ontwerp-ministeriële regeling, met algemene werking, houdende toepassing van artikel 13, eerste lid, van de Landsverordening minimumlonen (zaaknummer 2019/046661+2019/046661+2019/046633 Ref.nr. 134/2019-SER).
- ⁷ Bijlage b behorende bij de Eilandsverordening tot vaststelling van diverse ontwerp-landsverordeningen Land Curaçao (A.B. 2010, no. 87).
- ⁸ Minister van Algemene Zaken, *Circulaire Aanwijzingen voor de regelgeving*, NO. 2011/39851.
- ⁹ Zaaknummer 2018/047863, Ref.nr. 016/2019-SER.
- ¹⁰ Zaaknummer 2019/20215 en 2019/023067, Ref.nr. 061/2019-SER.
- ¹¹ Zaaknummer 2019/021090, Ref.nr. 060/2019-SER.
- ¹² Zaaknummer 2019/029774, Ref.nr. 102/2019-SER.
- ¹³ P.B. 1968, no. 42.
- ¹⁴ Zaaknummer 2019/034555, Ref.nr. 108/2019-SER.
- ¹⁵ Zie website www.ser.cw, onder Adviezen 2019.
- ¹⁶ Geschat wordt dat in 2012 en 2013 ongeveer de helft van de totale goudexport van Colombia het land in gesmokkeld kan zijn vanuit aangrenzende landen, waaronder Venezuela. Naar schatting wordt 80 procent van de Colombiaanse lokale goudproductie illegaal gewonnen, waarvan het overgrote deel legaal wordt geëxporteerd. OECD, *Due diligence in Colombia's Gold Supply Chain. Where does Colombian gold go?* Responsible Business Conduct, 2018, p. 4, <https://www.oecd.org/corporate/Where-does-Colombian-Gold-Go-EN.pdf>.
- ¹⁷ Zaaknummer 2019/034736, Ref.nr. 113/2019-SER.
- ¹⁸ P.B. 1972, no. 110.
- ¹⁹ Zaaknummers 2019/04661, 2019/046661, 2019/046633, ref.nr. 134/2019-SER.